

Vastuullisuus seniorimatkoilijan valmis- matkan valinnassa

Elisa Lohva

Opinnäytetyö

Toukokuu 2022

Matkailu-, ravitsemis- ja talousala

Restonomi (AMK), Matkailu- ja palveluliiketoiminta

Lohva, Elisa

Vastuullisuus seniorimatkailijan valmismatkan valinnassa

Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Toukokuu 2022, 53 sivua.

Matkailu-, ravitsemis- ja talousala. Matkailu- ja palveluliiketoiminta. Opinnäytetyö AMK

Julkaisun kieli: suomi

Verkkojulkaisulupa myönnetty: kyllä

Tiivistelmä

Vastuullisen matkailun ollessa hyvin ajankohtainen asia, myös valmismatkoilla käyvän matkailijan on syytä ottaa vastuullisuus huomioon. Valitessaan matkanjärjestäjäksi yrityksen, joka noudattaa vastuullisia toimintatapoja, matkailija voi varmistua tullessaan toimineeksi vastuullisesti. Tämän lisäksi matkailija voi vaikuttaa vastuullisuuden päämäärään eli kestävään kehitykseen toimimalla itse vastuullisesti valmismatkalla ollessaan.

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten vastuullisuustekijät vaikuttavat seniorin valmismatkan valintaan sekä miten seniorimatkailijat soveltavat itse vastuullisuutta valmismatkalla. Tutkimuksessa haluttiin selvittää kuinka tärkeänä seniorimatkailijat pitävät vastuullisuutta ja miten se vaikuttaa heidän päätökseensä valmismatkan valinnassa. Tavoitteena oli saada tietoa senioreiden suhtautumisesta vastuullisuuteen ja heidän toimintatavoistaan sen näkökulmasta.

Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena, koska tutkimuksessa haluttiin saada laajoja vastauksia ja mielipiteitä kohderyhmän edustajilta. Aineistonkeruumenetelmänä oli haastattelut, jotka toteutettiin puhelimen välityksellä neljän yli 60- vuotiaan valmismatkoilla viimeisten viiden vuoden sisällä käyneiden henkilöiden kanssa.

Tulosten perusteella vastuullisuustekijät eivät juurikaan vaikuttaneet seniorin valmismatkan valintaan. Ainoastaan vastuullisia kriteereitä valmismatkan valinnassa olivat turhien lentomatkojen välttäminen ja matkalla mahdollisimman kauan viipyminen. Haastatteluissa nousseet senioreiden vastuulliset toimet matkakohteessa rajoittuivat lähinnä ekologiseen näkökulmaan, mutta mahdollisesti tiedostamattaan seniorit toimivat myös sosio-kulttuurisesta sekä taloudellisesta näkökulmasta varsin vastuullisesti valmismatkalla. He muun muassa suosivat paljon paikallisia palveluita ja muutenkin toimivat matkallaan kunnioittavasti paikallisia kohtaan. Kehittämiskohteeksi nousi matkanjärjestäjän viestintä senioreille. Kuinka tieto vastuullisuudesta tavoittaisi seniorit paremmin, jotta he pystyisivät toimimaan vastuullisesti valmismatkan valinnassa.

Avainsanat (asiasanat)

Valmismatka, pakettimatka, matkanjärjestäjä, vastuullinen matkailu, vastuullisuus, seniorimatkailija, kvalitatiivinen tutkimus

Muut tiedot (salassa pidettävät liitteet)

-

Lohva, Elisa

Responsibility in senior traveler's package tour choices

Jyväskylä: JAMK University of Applied Sciences, May 2022, 53 pages.

Hospitality Management. Degree programme in Tourism and Service Business. Bachelor's thesis.

Permission for web publication: Yes

Language of publication: Finnish

Abstract

As responsible tourism being a very topical issue, there is also a reason for tourists who go to package tours to take responsibility into account. By choosing a tour operator that follows responsible practices, a tourist can make sure that he or she has acted responsibly. In addition, the tourist can contribute to the goal of responsibility, to the sustainable development, by acting responsibly when traveling.

The purpose of the thesis was to find out how responsibility factors affect to the package tour choices of a senior and how senior travelers themselves apply responsibility on a package tour. The aim of the study was to find out how important responsibility is for senior tourists and how it influences their decision when choosing a package tour. The aim was to obtain information about seniors' attitudes towards responsibility and their ways of acting from its perspective.

The study was carried out as a qualitative study because of the desire to obtain comprehensive answers and opinions from the representatives of the target group. The collection method was interviews conducted by telephone with four people over the age of 60 who had been on package tours in the last five years.

Based on the results, the responsibility factors do not affect much for the seniors on the choice of the package tour. The only responsible criteria for choosing a package tour were to avoid unnecessary flights and to stay as long as possible on a trip. The responsible actions of seniors at the destination that arose in the interviews were mainly limited to the ecological point of view, but possibly unconsciously seniors also acted quite responsibly from a socio-cultural and economic point of view on the package tour. Among other things, they prefer a lot of local services and otherwise respect locals while on a trip. The target of development was the tour operator's communication with seniors. How the information about responsibility would reach seniors better so that they could act responsibly when choosing a package tour.

Keywords/tags (subjects)

Package holidays, package tours, tour operator, responsible tourism, responsibility, senior traveler, qualitative research

Miscellaneous (Confidential information)

-

Sisältö

1	Johdanto	3
2	Valmismatkat ja vastuullisuus.....	4
2.1	Vastuullisuus matkailijan arvona	8
2.2	Matkanjärjestäjän vastuullisuus	8
3	Seniorimatkailijat	11
3.1	Kolmas ikä.....	11
3.2	Seniorit matkailun näkökulmasta	12
3.3	Senioreiden matkavalinnat	13
4	Vastuullisella matkailulla kohti kestäväää kehitystä	14
4.1	Kestävyyden ulottuvuudet	14
4.2	Matkailun ympäristövaikutukset	17
4.3	Vastuullinen matkailu.....	19
4.4	Matkailijan vastuulliset valinnat	20
5	Tutkimusasetelma	23
5.1	Tutkimuksen toteutus	23
5.2	Tutkimuksen laadun tarkastelu.....	29
5.3	Tutkimuksen eettisyys.....	30
6	Tutkimustulokset.....	32
6.1	Haastattelut.....	32
6.2	Johtopäätökset.....	39
7	Pohdinta.....	42
	Lähteet	45
	Liitteet	49
	Liite 1. Haastattelukysymykset.....	49
Kuviot		
	Kuvio 1. Matkanjärjestäjien matkustajamäärät vuonna 2019.....	6
	Kuvio 2. Kestävän kehityksen ulottuvuudet.	15
	Kuvio 3. Vastuullisuus ja kestävä kehitys.....	20

Taulukot

Taulukko 1. Haastateltavien tiedot ja henkilökoodit	33
---	----

1 Johdanto

Vastuullisuuden huomioiminen varsinkin matkailussa on hyvin tärkeää, sillä matkustus aiheuttaa suuria ympäristöhaittoja. Matkailu kuluttaa luonnonvaroja, lisää jätettä ja muodostaa liikenne-päästöjä kuten lentomatkustuksen aiheuttamia päästöjä. Matkailu voi aiheuttaa myös sosiokulttuurisia haittoja. Kohdemaan asukkaat voivat kärsiä turismista ja kohteen kulttuuri voi alkaa muokautumaan matkailijoiden lähtömaan mukaiseksi. (Turunen 2010, 7–23.) Vastuullisella matkailulla on positiivisia vaikutuksia kohteen ympäristöön, talouteen ja kulttuuriin (Vastuullinen matkailu n.d.a). Matkailun vastuullisuudessa ei ole kyse siitä, mitä ei saisi tehdä vaan siitä mitä voidaan tehdä, jotta voidaan nauttia lomasta samalla tehden paikoista paikallisille parempia asua ja matkailijoille vierailua (Goodwin 2016, X). Vastuullinen matkailu vastaa kestävään kehitykseen toimintana, joka pyrkii edistämään sitä. Matkustajat sekä matkailuyritykset voivat siis edistää kestävä kehitystä omilla vastuullisilla valinnoillaan.

Matkailija pystyy valinnoillaan vaikuttamaan vastuullisen matkailun toteutumiseen. Valmismatkalle lähtevä matkailija voi ottaa selvää matkanjärjestäjän toimista, ja siitä edistävätkö ne matkailun vastuullisuutta ja ovatko ne kestävä kehityksen mukaisia. Matkanjärjestäjällä on mahdollisuus esimerkiksi käyttää vähäpäästöisiä lentokoneita ja suorita lentoja sekä käyttää ympäristösertifioituja hotelleja, jotka ottavat ympäristöasiat monella tapaa huomioon. (Vastuullisuus Aurinkomatkailuilla n.d.) Matkailijan omat valinnat vaikuttavat vastuullisen matkailun toteutumiseen siinä, millaisia matkanjärjestäjien palveluja ostaa ja kuinka itse toimii matkakohteessa.

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, miten vastuullisuustekijät vaikuttavat seniorin valmismatkan valintaan sekä miten seniorimatkailijat soveltavat itse vastuullisuutta valmismatkalla. Senioreiden on tutkittu käyttävän valmismatkoja eniten kaikista ikäryhmistä, jonka takia seniorit kohderyhmänä opinnäytetyölle on perusteltu valinta. Senioreiden suosimaa valmismatkailua vastuullisuuden näkökulmasta ei ole tutkittu aiemmin, joten seniorit kohderyhmänä tutkimukselle oli oiva valinta. Kohderyhmänä opinnäytetyössä ovat yli 60-vuotiaat seniorit, jotka ovat käyneet valmismatkalla viimeisten viiden vuoden aikana. Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisella eli laadullisella menetelmällä. Tutkimusaineisto kerättiin haastattelemalla neljää kohderyhmän edustajaa. Haastattelut toteutettiin puolistrukturoituna ja ne toteutettiin puhelimen välityksellä. Teoriaosuudessa käsitellään kestävä ja vastuullista matkailua sekä näiden käsitteiden eroavaisuuksia. Tietoperustassa läpikäydään myös matkanjärjestäjä ja valmismatka-käsitteet sekä tarkastellaan yleisesti

matkanjärjestäjän vastuullisuutta. Lisäksi perehdytään myös matkailijan vastuullisiin valintoihin sekä arvoihin.

2 Valmismatkat ja vastuullisuus

Matkanjärjestäjä on määritelty matkapalveluyhdistelmistä annetussa laissa. Matkanjärjestäjä yhdistää ja myy tai muulla tavoin tarjoaa matkoja joko suoraan tai toisen elinkeinonharjoittajan välityksellä tai yhdessä toisen elinkeinonharjoittajan kanssa. Matkanjärjestäjä voi myydä valmismatkoja esitteiden, mainoslehtisten tai internetin välityksellä. Matkanjärjestäjät ostavat suuria määriä paikkoja eri matkailupalveluita tuottavilta tahoilta ja yhdistää ne houkutteleviksi paketeiksi, jota myy ostajille. Matkanjärjestäminen on siis valmismatkojen tuottamista, myymistä ja toteuttamista. (Renfors 2008, 42; Räikkönen 2014, 60.)

Matkajärjestäjällä on vastuu koko valmismatkasta, kuten kuljetuksesta ja majoituksesta, eikä matkanjärjestäjä voi siirtää vastuutansa alihankkijoille kuten kuljetusyhtiölle tai majoitusliikkeelle, joilta palvelut on ostettu. Matkapaketin ostettua matkustajalla on suoja matkan päättymiseen asti. Näihin kuuluu esimerkiksi peruutusoikeus ja apu ongelmatilanteissa. (Mikä on matkapaketti? n.d.) Matkanjärjestäjällä on myös avustamisvelvollisuus, mikä tarkoittaa, että matkajärjestäjän on ilman aiheetonta viivytystä annettava vaikeuksiin joutuneelle matkustajalle muun muassa tietoja terveyspalveluista, paikallisviranomaisista ja konsulipalveluista. Matkanjärjestäjän velvollisuuksiin kuuluu myös järjestää matkustajalle mahdollisuus käyttää esimerkiksi sähköpostia tai puhelinta sekä auttaa matkustajaa tekemään vaihtoehtoisia matkajärjestelyjä ja antaa muuta asianmukaista apua. (Matkanjärjestäjän avustamisvelvollisuus n.d.)

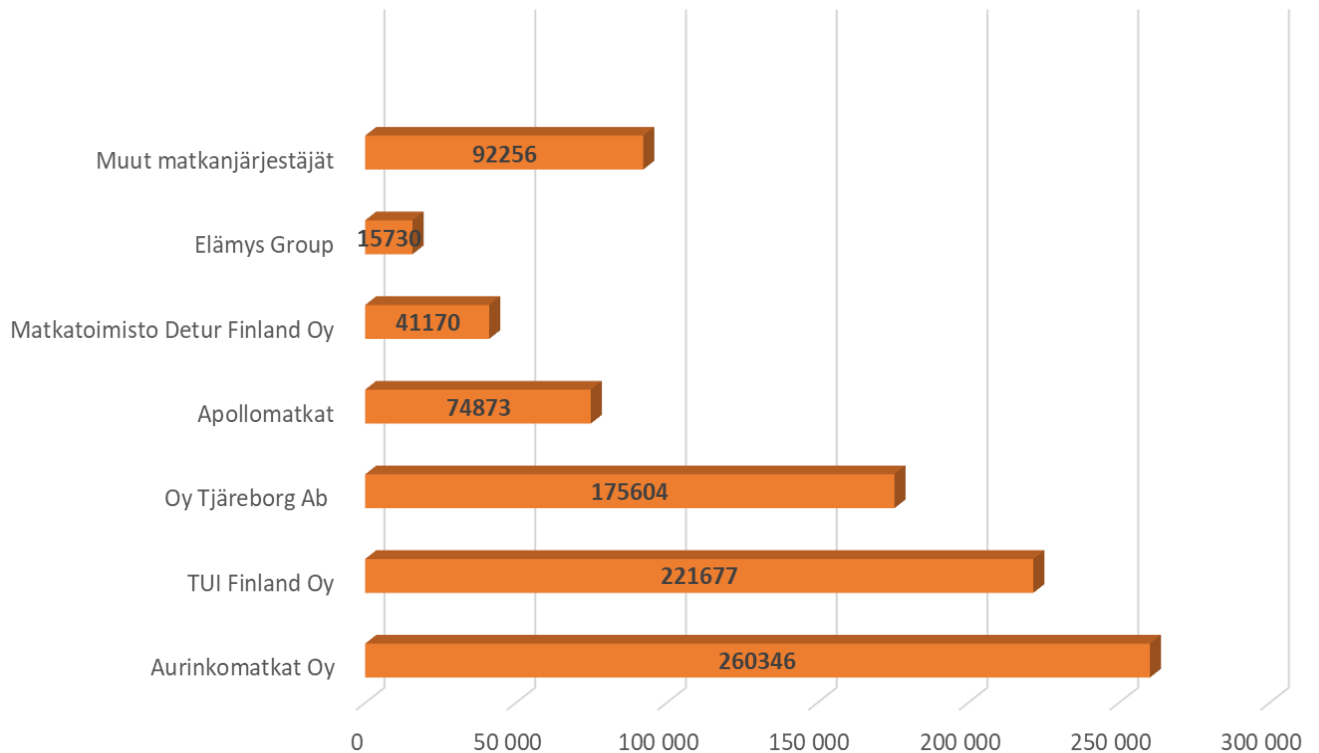
Matkanjärjestäjiä on monia erilaisia, mutta selvin ero on suurilla ja pienillä matkanjärjestäjillä. Valmismatkoja järjestävät suuret kansainväliset massamatkanjärjestäjät, joiden kaikissa tuotteissa täyttyy kolmen ässän kriteerit, ”sun, sea and sand”. Suuret matkanjärjestäjät suuntaavat tuotteensa suurille matkustajamäärille ja tarjonta koostuu standardeista valmismatkapaketeista. Matkustajat kokevat valmiiden pakettien ostamisen turvalliseksi, koska hankaluuksien sattuessa matkakohteesta löytyy aina apua omalla kielellä. Suuret matkanjärjestäjät käyttävät tilauslentoja ja myyvät matkoja moniin eri kohteisiin. Tilauslennoissa on riskinsä, koska matkanjärjestäjä joutuu maksamaan kaikki tilaamansa paikat, vaikka ei olisikaan saanut niitä myytyä. Tämän takia matkan-

järjestäjien valikoimasta löytyy usein ”äkkilähtöjä” halvemmalla hinnalla. Suuren ostovoiman ansiosta matkanjärjestäjät pystyvät neuvottelemaan tuottajien kanssa edullisemmat hinnat palveluille. Suuret matkanjärjestäjät pystyvät tarjoamaan edullisempia hintoja myös tuottajien kanssa neuvottelemalla edullisempia sopimuksia sekä pienentämällä omaa katetuotto prosenttia. Suurilla konserneilla on myös omat lentoyhtiöt, jotka lentävät maksimimäärällä. Normaalisti suuret matkanjärjestäjät käyttävät kuitenkin tilauslentoja lennättämään asiakkaat kohteeseen ja takaisin. (Renfors 2008, 45–46.)

Erikoistuneet matkanjärjestäjät taas kohdistavat matkansa tietyille kohderyhmälle ja ovat usein pienempiä ja toimivat usein kansallisesti sekä käyttävät lentoyhtiöiden reittiliikennettä. Matkat ovat usein teemoitettuja tai aktiivilomia. Pienten matkanjärjestäjien tavoite on tuoda lisäarvoa asiakkaille ja tarjota erilaisia tuotteita tietyllä teemalla kuten häämatkoja tai matkoja, jotka ovat keskittyneet tiettyyn teemaan esimerkiksi arkeologiaan, arkkitehtuuriin, historiaan, luontoon tai kulinarismiin. (Renfors 2008, 47–48.)

Alla olevassa kuviossa (ks. kuvio 1) kuvataan matkustajamäärien mukaan matkanjärjestäjiä, joita suomalaiset ovat käyttäneet lentäen tehdyillä valmismatkoillaan vuonna 2019. Vuotta 2019 tarkastellaan vuosien 2020 tai 2021 sijaan, koska maailmanlaajuinen koronapandemia laski matkustajamäärät alhaiseksi ja näin ollen vuosi 2019 oli viimeisin normaali vuosi matkailualalla. Matkustajamäärältään Suomen suurin matkanjärjestäjä on Aurinkomatkat 260 346:lla matkustajalla. Toisena on TUI Nordic 221 677:llä matkustajalla. Kolmanneksi suurimpana Tjäreborg 175 604:llä matkustajalla, joka aiemmin kuului Thomas Cook- konserniin, mutta ajautui konkurssiin vuonna 2019 (Ventola 2019). Neljäntenä Apollomatkat 74 873:lla matkustajalla. Viidentenä Detur Finland 41 170:llä matkustajalla ja kuudentena Elämys Group 15 730:llä matkustajalla. 92 256 matkustajaa on käyttänyt muita matkanjärjestäjiä.

Matkanjärjestäjien matkustajamäärät vuonna 2019

Kuvio 1. Matkanjärjestäjien matkustajamäärät vuonna 2019 (Air based package holidays abroad in 2021. 2021.)

Valmismatkojen tai toiselta nimeltään pakettimatkojen historia juontaa juurensa Iso-Britanniaan ja Thomas Cookiin, jonka tehtävänä oli popularisoida ja demokratisoida matkailua kohdentamalla matkat alempaan keskiluokkaan ja työväenluokkaan. Hän näki rautatiet mahdollisuutena ”tuoda matkailu miljoonille” ja vuonna 1841 hän järjesti ensimmäisen kotimaisen pakettimatkan. Myöhemmin hänen tarjontansa ulottui myös kansainvälisiin kohteisiin ja jopa matkoihin maailman ympäri. Suomen ensimmäinen valmismatkoja massamarkkinoille tarjoava matkanjärjestäjä Aurinkomatkat Oy perustettiin vuonna 1963. Pian tämän jälkeen markkinoille tuli myös kansainvälisiä matkanjärjestäjiä kuten Vingresor, Tjäreborg ja Spies sekä kotimaisia yrityksiä kuten Lomamatkat, Kymppimatkat ja Hasse. Matkanjärjestäjien markkinoiden hitaasti kehittyessä ensimmäiset satunnaiset tilauslennot Suomesta 1950-luvun alussa operoi Aero Oy eli nykyinen Finnair ja Karhumäki Airways. 1960-luvulla Aurinkomatkojen markkinaosuus oli jopa 75 prosenttia, mutta laski vain 20 prosenttiin johtuen kovasta kilpailusta 1970-luvun alussa, jolloin Keihäsmatkoista tuli Suomen suu-

rin matkanjärjestäjä. Kalevi Keihänen perusti yrityksen vuonna 1965 ja oli merkittävä toimija Suomen pakettimatkailun kehityksen kannalta. Keihänen kohdensi matkansa alempaan keskiluokkaan ja näin totutti tavan suomalaiset ulkomailla lomailuun. Kuitenkin vuonna 1974 lentokoneiden ylikapasiteetista ja öljyn hinnan noususta johtuen Keihäsmatkat sekä Keihäsen oma lentoyhtiö Spearair menivät konkurssiin. (Räikkönen 2014, 16.)

Valmismatkaksi tai pakettimatkaksi kutsutaan kokoelmaa eri matkailupalveluja, jotka matkanjärjestäjä on koonnut yhdeksi kokonaisuudeksi, sille määrättyyn hintaan. Valmismatka sisältää vähintään matkat ja majoituksen, mutta siihen voi kuulua monia liikkuvia osia riippuen asiakkaan tarpeista. Esimerkiksi matkaan voi sisällyttää bussimatkoja, autonvuokrausta, pääsylippuja, retkiä, ohjelmapalveluja ja hoitoja. (Pakettimatka n.d.) Valmismatkojen toimintaa valvoo valmismatkalaki. Uusi matkapalveluyhdistelmälaki otettiin käyttöön vuonna 2018. EU-lainsäädännön uudistuksen mukaisesti käyttöön otettu direktiivi ei edellytä enää matkalta kokonaishintaa, vaan kyseessä on matkapaketti myös silloin, kun matkustaja tekee eri palveluntarjoajien kanssa erilliset sopimukset ja maksaa palvelut erikseen, kunhan matkustaja ostaa palvelut yhdestä myyntipisteestä. Kyseinen direktiivi parantaa myös EU-lomamatkailijoiden peruutusturvaa. (Pakettimatkalla vuonna 2018: Mitä matkailijan tulee tietää oikeuksistaan? n.d.) Matkustusmuotona valmismatka antaa matkustajalle taloudellista turvaa, koska rekisteröityneet matkanjärjestäjät ovat antaneet vakuuden konkurssin varalta kuluttajavirastolle ja EU:n matkapakettidirektiivi takaa ostajalle vähimmäissuojan (Renfors 2008, 43).

Suomen matkailualan liiton mukaan valmismatka on varsin edullinen tapa matkustaa ja onnistunut matka voidaan räätälöidä asiakkaan halujen pohjalta. Yllättäviä menoja ei synny, kun koko paketti on varattu etukäteen. Myös suosimalla äkkilähtöjä, voi säästää parhaassa tapauksessa monia satoja euroja. Valmismatkalain tuoma turva matkustajalle sekä monien matkanjärjestäjien ympärivuorokautinen päivystys takaa asiakkaille turvallisen olon koko matkan ajaksi. Valmismatkalain ansiosta myös matkan peruuttaminen onnistuu kohtuullisilla kuluilla tai jopa kuluitta riippuen matkavakuudesta. (Kahdeksan syytä, miksi suomalaisen kannattaa ostaa valmismatka n.d.)

2.1 Vastuullisuus matkailijan arvona

Matkailussa hyvin keskeisessä osassa ovat aina olleet arvot. Yleisesti ennen koettiin kansantaloudellisten arvojen olevan tärkeimpiä matkailussa ja ajateltiin maan omaa etua ensisijaisesti. Tavoitteena olivat esimerkiksi oman maan tunnettuuden lisääminen, oman maan työllisyys sekä vaikutukset kansantalouteen. Kuitenkin 1980 ja 1970-lukujen matkailun kehittämishjelmiin Matkailun edistämiskeskus lisäsi myös arvoja sosiaali-, alue- ja ympäristöpolitiikasta kehittämistavoitteina. Ympäristön arvot tulivat tutuksi kansalle 90-luvulla sekä käsitteet ”kestävä matkailu” ja ”ympäristöä säästävä matkailu” otettiin käyttöön matkailutoiminnassa. Ympäristöarvojen lisäksi eettiset arvot, joihin liittyy esimerkiksi kohdealueen paikallisten kohtelu, nousivat esiin. (Pihlström, Syrjänen & Lahtinen n.d.)

Arvoiksi kutsutaan ihmistä ohjaavaa ajattelua, valintoja ja tekoja. Ihminen kertoo valinnoillaan mitä arvostaa ja kokee tärkeäksi. Matkailijalta eettinen päätös on esimerkiksi matkustaa kohteeseen tai yöpyä majoitusyrityksessä, jossa otetaan huomioon paikalliset ihmiset, kulttuuri sekä luonto. Ekologiset, eettiset, henkistä hyvinvointia, kansainvälisyyttä, koulutusta sekä kulttuuria mukailevat arvot nähdään yhä voimistuvan tulevaisuudessa. Matkailijat hakevat tuotteita ja palveluita, joiden avulla he toimivat eettisten arvojen mukaisesti ja kokevat tekevänsä eettisesti hyviä tekoja ja valintoja luonnon hyväksi. (Puustinen & Rouhiainen 2007, 155.)

Turvallisuus on senioreille kaikkein tärkein arvo vähittäiskaupan tutkimussäätiön vuonna 2019 toteuttaman tutkimuksen mukaan. Turvallisuuden jälkeen muita tärkeitä arvoja olivat ihmissuhteet sekä itsekunnioitus. Jopa yhdeksän kymmenestä kyselyyn osallistuneesta 55–80-vuotiaasta piti turvallisuutta kaikkein tärkeimpänä. Senioreista jännityshakuisia oli vain 16 prosenttia vastanneista. Tutkimuksessa selvisi myös, ettei ympäristöasenteet ole riippuvaisia kuluttajan iästä. Sukupuoli sen sijaan vaikutti ympäristöasenteeseen. Naisten asenteet olivat positiivisemmat ympäristöä kohtaan, mutta myös miesten asenteet muuttuivat positiivisempaan suuntaan iän myötä. (Tietoisku: Millainen on ikääntyvä asiakas nyt ja huomenna? 2020.)

2.2 Matkanjärjestäjän vastuullisuus

Matkanjärjestäjällä on mahdollisuus ottaa vastuullisuus huomioon toiminnassaan. Yrityksen vastuullisuudesta eli toimista kestävän kehityksen hyväksi kerrotaan yleensä yrityksen verkkosivuilla.

Asiakkaan nähtäville laitettavat vastuullisuustavoitteet auttavat asiakkaita toimimaan itse vastuullisesti matkan valinnassa. (Vastuullinen matkailu n.d.b.) Vastuullinen matkanjärjestäjä hyödyntää paikallisia palveluita sekä käyttää paikallista työvoimaa. Matkanjärjestäjän vastuullisuus voi kattaa myös ympäristöllisen vastuun. Yhtiö voi esimerkiksi pyrkiä pääsemään eroon muovin käytöstä hotelleissaan ja kierrättää roskat. (Venttola 2019.)

Tjäreborg esimerkiksi kompensoi kasvihuonekaasut lentomatkojen, lentokentän ja hotellin välisten bussikuljetusten ja hotelliasumisen osalta. Kompensaatiolla katetaan ympäristövaikutukset, joita ei muilla toimilla pystytä välttämään. Tjäreborg suuntaa kompensaatiohankkeensa muun muassa Sri Lankaan, Intiaan ja Turkkiin tuuli- ja vesivoimaprojekteihin. (Ilmastokompensatio n.d.) Tui kompensoi myös kasvihuonepäästönsä. TUI investoi Intiaan, Thaimaahan ja Vietnamiin hankkeisiin, jotka tuottavat energiaa auringosta, tuulesta, vedestä ja biokaasusta. Ilman kompensaatiota hankkeissa olisi käytetty kasvihuonepäästöjä aiheuttavaa hiiltä. (Ilmastokompensointi n.d.)

Aurinkomatkat on valittu seitsemättä kertaa Suomen vastuullisimmaksi matkanjärjestäjäksi Sustainable brand index- tutkimuksessa, joka on Pohjoismaiden suurin kestävään kehitykseen ja vastuullisuuteen keskittyvä bränditutkimus (Aurinkomatkat seitsemättä kertaa Suomen vastuullisin matkailubrändi Sustainable Brand Index 2022 -tutkimuksessa 2022). Aurinkomatkojen emoyhtiö Finnair lentää suorilla lennoilla kohteisiin sekä Finnairin hiilineutraalisuusohjelman mukaan yhtiö aikoo puolittaa nettopäästönsä vuoden 2025 loppuun mennessä vuoden 2019 tasosta. Yhtiö aikoo olla myös hiilineutraali viimeistään 2045 vuoden loppuun mennessä. Aurinkomatkat ovat muun muassa lopettanut lipunmyynnin eläinpuistoihin ja akvaarioihin eikä yhtiö tee eläinretkiä, joissa villieläimet eivät pääse liikkumaan vapaasti. Aurinkomatkat tekevät myös pitkäaikaista yhteistyötä paikallisten yritysten kuten hotellien ja retkitarjoajien kanssa. Paikallisomisteinen hotelli on vastuullinen valinta, koska siellä varsinkin sosiaalinen vastuullisuus korostuu, kun hotellihenkilökunta saattaa esimerkiksi jakaa ylijäämäruokaa paikallisille vähempiosaisille. (Vastuullisuus Aurinkomatkoiilla n.d.)

Matkanjärjestäjien tekemiä all inclusive -matkoja on vastuullisuuden näkökulmasta kyseenalaisesti. Kun asiakkaille on kaikki tarvittava saatavilla hotellialueella, heidän ei tarvitse poistua sen ulkopuolelle ja tällöin he eivät tuo tuloja paikallisille asukkaille. (Renfors 2008, 51.) All inclusive -matkaksi kutsutaan matkaa, joka sisältää kaiken tarpeellisen jo varaushinnassaan. Ruoat, juomat ja

mahdolliset aktiviteetit kuuluvat hintaan. (Morrow 2019.) All inclusive -matkoissa on vaarana, että taloudelliset hyödyt menevät paikallisten yrittäjien sijaan ulkomaille isommille kansainvälisille konserneille ja sijoittajille. Pienten majoitusliikkeiden suosiminen onkin vastuullisempaa kuin isojen kansainvälisten hotellien. All inclusive -matkan valitessaan olisikin hyvä ottaa selvää, että matkanjärjestäjä on vastuullinen toimija. (Käytä rahasi reilusti n.d.)

Matkanjärjestäjän vastuullisuus on noussut entistä tärkeämmäksi suomalaisille matkailijoille. Suomen matkailualan liitto yhdessä jäsenyritystensä kanssa toteutti tutkimuksen, jonka mukaan matkailija kiinnittää entistä enemmän huomiota matkanjärjestäjän vastuullisuuteen matkaa valitessaan. Matkakohteen ihmisoikeudet nähtiin tärkeänä, samoin kuin paikallisen kulttuurin huomioon ottaminen. Luonnon kunnioitus ja jätteiden kierrätys olivat myös tärkeitä kriteereitä suomalaisille. Nykyään myös eläinten oikeuksiin kiinnitetään huomiota entistä enemmän. Tutkimuksessa selvisi myös, että noin kaksi kolmesta vastaajasta valitsee kahdesta samanlaisesta matkapaketista sen, jossa vastuullisuuden huomioiminen on tuotu selvästi ilmi. 56 prosenttia vastaajista ottavat huomioon ostopäätöksessä, kompensoiko matkanjärjestäjä tai palvelun tuottaja aiheutetut hiilidioksidipäästöt sekä suuri osa vastaajista on miettinyt kriittisesti matkustustapojaan ja matkakohteitaan. Yleisesti vastuullisen matkanjärjestäjän valinta koettiin tärkeäksi. Monet pyrkivät myös suosimaan välilaskullisen lennon sijaan suoraa lentoa sekä suomalaiset matkailijat halusivat myös suosia paikallisia palveluntarjoajia sekä käyttää luonnonvaroja kohtuullisesti. Vastaajat, joille vastuullisuusasiat eivät vaikuttaneet matkustamiseen, olivat kuitenkin varmistaneet, että ovat valinneet luotettavan toimijan ja he kokivat, etteivät voi vaikuttaa matkan sisältöön itse. Lisäksi he kertoivat matkustavansa hyvin harvoin ja tekevänsä vastuullisia ratkaisuja muuten elämässään. (Vastuullisuusasiat ohjaavat suomalaisten matkavalintoja yhä useammin 2019.)

Jopa 62 prosenttia kyselyyn vastanneista kokivat tietävänsä melko tai erittäin hyvin vastuullisuudesta voidakseen tehdä vastuullisia valintoja punnitessaan eri vaihtoehtoja lomamatkan valinnassa. Ymmärrystä haluttiin kuitenkin kasvattaa matkailun vaikutuksista paikalliseen väestöön. Myös esimerkiksi muovin ja muun jätteen vähentämisestä, veden ja muiden luonnonvarojen säästöstä sekä luonnon monimuotoisuuden säilyttämisestä haluttiin lisää informaatiota. 68 prosenttia vastaajista uskovat vastuullisuusasioiden vaikuttavan matkapäätöksiin tulevaisuudessa. Suomalaiset uskovat, että matkakohteen valintaan, matkustustapaan ja matkan tarkoitukseen tullaan kiinnittämään

enemmän huomiota tulevaisuuden matkapäätöksissä. (Vastuullisuusasiat ohjaavat suomalaisten matkavalintoja yhä useammin 2019.)

3 Seniorimatkailijat

Opinnäytetyön kohderyhmäksi valikoituivat yli 60- vuotiaat valmismatkoilla käyneet ihmiset. Heistä käytetään nimitystä seniori, eläkeläisen tai muun käsitteen sijaan, koska seniori käsittää laajemman jakauman eri ikäisiä ihmisiä. Monet tutkijat käsittävät segmenttiin kuuluviksi yli 65-vuotiaat, mutta opinnäytetyössä halutaan laajentaa segmenttiä myös sitä nuorempiin. Matkailun näkökulmasta seniori- nimitystä käytetään yleensä yli 55-vuotiaista henkilöistä tai henkilöistä, jotka ovat jo ylittäneet kyseisen iän (Lominé & Edmunds 2007, 167).

3.1 Kolmas ikä

Kolmas ikä tarkoittaa eläkeiän varhaista aikaa, työiän ja vanhuuden välissä, jolloin ollaan vielä aktiivisia, toimeliaita ja aikaansaavia (Karisto 2004, 91). Kolmannen iän koittaessa ihminen on vapaa toteuttamaan henkilökohtaisia tavoitteitaan. Kolmannella iällä ei ole tiettyä ajallista rakennetta vaan se liittyy enemmän subjektiiviseen ikään kuin kronologiseen, biologiseen tai sosiaaliseen ikään. (Jyrkämä 2001, 309.) Peter Laslett tunnetaan yhtenä kolmannen iän teorian ja käsitteiden kehittäjänä. Laslett (1996) on esitellyt teorian, jonka mukaan kolmas ikä alkaa suunnilleen 50–60 ikävuoden saavutettua. Kolmas ikä korostaa enemmän persoonallista ikää, henkilökohtaista kokemusta ja omaa valintaa, kuin kalenterin näyttämää vuotta. (Laslett 1996, 99.) Nykyään suomalaisilla eläkkeelle jäädessään on noin 20–25 vuotta elinaikaa ja siitä sairauksien vaivaamia vuosia on melko vähän (Karisto & Konttinen, 13–14). Kolmas ikä -käsite edistää myönteisempää vanhuuden kuvaa, joka on myös parempi käsite käytettäväksi ikääntyvästä ihmisestä kuin vaikka esimerkiksi vanhus.

Kolmas ikä- käsite pitää kuitenkin sisällään myös ongelmansa. Kolmannen iän- määritelmän mukaan elämän tulisi olla vauhdikasta ja aktiivista, joka asettaa tämmöiseen elämään pystymättömät saman ikäiset ihmiset paitsioon. Kuilun luominen eri ikäryhmien välille on haitallista, mutta toisaalta vanhuuden ja työiän välille jäävä aika ansaitsee määritelmänsä, koska parhaassa tilanteessa ihmisellä on vielä monta aktiivista vuotta jäljellä ennen vanhuutta ja sen tuomia rajoitteita. (Karisto 2004, 102.)

3.2 Seniorit matkailun näkökulmasta

Suomen väestön vanhetessa ikääntyneet ihmiset ovat suureneva segmentti ja ikääntyneiden määrä kasvaa vuosi vuodelta. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2000 65–85-vuotiaita oli 13,5 %. Vuonna 2019 luku oli kasvanut jo 19,6 prosenttiin. Vuonna 2020 19,9 % suomalaisista oli 65–84-vuotiaita. (Suomi lukuina 2021 n.d., 4.)

Päijätämäläisten ikäihmisten matkailua sekä vanhenemista ja elämäntyylejä koskevassa kyselytutkimuksessa vertailtiin vuosina 1926–1930, 1936–1940 ja 1946–1950 syntyneitä (Karisto & Konttinen 2004). Tutkimuksen mukaan ulkomaan matkailu riippuu kyllä iästä, mutta vain hieman. Viimeisen vuoden aikana ulkomailla käyneiden määrä oli vanhimmassa ikäryhmässä 38 %, keskimmaisessä ryhmässä 50 % ja nuorimmassa 55 %. Ja kun kyselyssä kysyttiin kauimpaa paikkaa missä on käynyt elämänsä aikana, saatiin selville, että ulkomailla ei koskaan käyneitä oli vain 5 % tutkitussa hyvin edustavassa vastaajajoukossa. (Karisto 2004, 93–94.) Tästä voidaan päätellä, että tämänkin ikäiset vastaajat ovat aktiivisia kävijöitä ulkomailla eikä ikäryhmien välillä ole olennaisia eroja.

Tutkimuksen mukaan vastaajat olivat tehneet matkan kauimmas sangen eri ikäisinä. Matka oli tehty tutkimusajankohtaa, eli vuotta 2002 nähden hiljattain, 1990-luvun lopussa tai 2000-luvun alussa. 1920-luvun lopulla syntyneet olivat seitsemänkymppisiä, 1930-luvun lopulla syntyneet kuusikymppisiä ja 1940-luvun lopulla syntyneet viisikymppisiä. Tästä tutkimustuloksesta näkee kuinka myös eläkeikäiset ovat aktiivista väkeä, ja eläkeläisen elämä on monesta muustakin näkökulmasta kehittynyt entiseen verrattuna. (Karisto 2004, 94.)

Samaisessa tutkimuksessa kysyttiin unelmista eläkeiän koittaessa. Matkustelu nousi tutkimuksessa unelmana, joka haluttaisiin toteuttaa. Vapaa-ajan lisääntyminen antaa tilaa unelmoida. Elämänmuutos eläkkeelle siirtymisessä mahdollistaa myös muuton ulkomaille, joka myös nousi yhdeksi vastaajien suosituimmista haaveista. Matkahaaveita oli eniten keskimmaisella tutkitulla ikäryhmällä eli 1936–1940 syntyneillä, jotka tutkimuksen aikaan olivat kuusikymppisiä. Matkustushaaveet liittyivät läheisesti ihmissuhteisiin, sillä matka haluttiin toteuttaa läheisten kanssa. Vastaajat nimesivät unelmakseen myös maailmanympärysmatkan, mutta tämän voi nähdä niin sanottuna abstraktina haaveena, joka on verrattavissa esimerkiksi lottovoittoon ja jää yleensä toteuttamatta. (Karisto & Konttinen 2004, 96–99.)

Sen lisäksi että suuret ikäluokat saapuvat eläkeikään, he ovat parempikuntoisempia ja aktiivisia elinvuosia on odotettavissa aikaisempaa enemmän. Nykyään eläkeläiset eivät omaksu vanhuksen roolia, vaan eläkeikään kohdistuu uudenlaisia odotuksia kuin ennen. Työelämästä ei enää siirrytä suoraan vanhuuteen, vaan 60–70-vuotiaat energiset ja aktiiviset kansalaiset ottavat oman paikkansa maassa. Heillä on paljon sitoutumatonta ostovoimaa, sillä asuntovelat ja lapset eivät vie siviiliä kuluissa. Suuriin ikäluokkiin kuuluvat oli ensimmäinen suomalainen sukupolvi, joka erottui edeltäjistään niin sanottuna nuorisosukupolvena. Heidän voidaan ajatella omaksuneen ”forever young” mentaliteetin, joka vallitsee vielä vanhetessakin toisin kuin vanhemmissa ikäluokissa, jonka nuoruudessa koettu sota tukahdutti. (Karisto & Konttinen 2004, 14, 43.)

3.3 Senioreiden matkavalinnat

lääkkäimmillä matkustajilla on usein yhdistäviä tekijöitä mitä tulee matkavalintoihin. Valmismatkat ovat ikääntyneiden keskuudessa erityisen suosittu tapa matkustaa. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2019 65–84-vuotiaiden tekemistä matkoista yhteensä 38 prosenttia oli valmismatkoja. Edellisessä ikäryhmässä 45–64-vuotiaiden matkoista valmismatkoja oli 28 prosenttia. (Travel reservations n.d.) Liikkumisen esteettömyys on tärkeää iäkkäimmille ihmisille, joilla liikkuminen ei ole enää sujuvaa. Senioreille erityisen tärkeää on myös helppous matkailussa. Tätä edesauttaa suomenkielinen matkaopas, joka on suuri apu vanhemmille matkustajille, joiden kielitaito ei ole välttämättä riittävän hyvä osataksaan toimia itsenäisesti ulkomailla. Myös all inclusive -paketit ovat senioreiden keskuudessa suosittuja juurikin niiden helppouden takia. (Frilander 2013.)

Touche Ross & Company toteutti tutkimuksen vuonna 1975, jossa tutkittiin vanhempien ihmisten motiiveja valita valmismatka, kävi ilmi, että mukavuus on suosituin syy. Toiseksi suosituinta oli halvemmat hinnat ja kolmanneksi suosituin syy oli kohteen tuntemattomuus. Neljäntenä esiin nousi, että valmismatkalla pystyy näkemään ja tekemään enemmän. Se että mukavuus nousi eniten vastatuksi, ei ollut yllättävää, sillä matkustaminen koetaan melko rasittavana ja iäkkäimmät matkailijat voivat kokea itsenäisen matkustamisen tuomat fyysiset vaatimukset kuten matkatavaroiden kuljettamisen ja pitkien matkojen kävelyn varsin vaativana. Iäkkäät matkustajat, jotka valitsevat matkustusmuodokseen valmismatkan, pitävät tärkeänä mukavuuden lisäksi turvallisuutta sekä uusien ihmisten tapaamista ja ystävyysuhteiden luomista ihmisten kanssa, jotka tulevat samanlaisista kulttuureista ja taustoista. Valmismatka poistaa matkustamisen vaivat ja se nähdään hyvänä vastineena rahalle. (Patterson 2006, 147, 154.)

Myös turvallisuuden tunne on tärkeää seniorimatkoille. Terrori-iskut ovat lisänneet epävarmuutta turvallisuudesta, joten matkustaminen paikkoihin, joissa vanhemmat matkustajat tuntevat olonsa turvalliseksi on tärkeää. Matkailijan turvallisuutta uhkaavia tekijöitä ovat ympäristötekijät, kuten tulipalot, maanjäristykset, rikollisuus ja väkivalta sekä pilaantunut ruoka tai vesi. On olemassa kuitenkin myös uhkia, jotka ovat seurausta ikääntymisestä, kuten terveydentilan heikkentyminen. Seniorit pitävätkin tärkeänä, että matkakohteessa on hyvät kulkuyhteydet terveydenhuoltoon ja koulutettu lääkintähenkilöstö. (Patterson 2006, 44.)

4 Vastuullisella matkailulla kohti kestävästä kehitystä

Kestävä kehitys on kolme eri ulottuvuutta, jotka ovat saavutettavissa vastuullisilla toimintatavoilla ja teoilla. Kestävä matkailu on nykyään elintärkeä tavoite matkailualan yrityksillä, mutta matkailijoidenkin tulisi sitoutua kestävästä kehityksen tavoitteeseen, johon vastuullisilla toimilla pyritään.

4.1 Kestävyyden ulottuvuudet

Kestävä kehitys matkailun näkökulmasta tarkoittaa tasapainon hakemista asiakkaiden tyytyväisyyden ja käytettävissä olevien resurssien välillä. Kantokyky on keskeinen mittari kestävästä kehityksen määrittelyssä. Kantokyky kuvaa paikan, ihmisryhmän, taloudellisen rakenteen tai kulttuurisen ilmiön kykyä kestää kuluttamista. Ekologinen kantokyky tarkoittaa luonnonresurssien käytön määrää, joka ei tuota haittoja ympäristölle. Taloudellinen kantokyky tarkoittaa paikallisen talouden ja matkailun kehittämisen riippuvuutta kohteesta. Sosiaalinen kantokyky taas viittaa paikallisen väestön reagoimiseen matkailun kehittymiseen. Lisäksi psykologinen kantokyky kuvaa vierailijoiden tyytyväisyyttä ja sen laatua kohteeseen. Alla oleva kuvio (ks. kuvio 2) kuvaa kolmea kestävästä kehityksen ulottuvuutta ja niiden vaikutuksia elinkeinon toimintaan. (Verhelä 2014, 145–146.)

Kuvio 2. Kestävän kehityksen ulottuvuudet (Verhelä 2014, 145).

Vastuullisuuden nähdään olevan oletus matkailuyrityksen toiminnassa, jos pyritään kilpailukykyiseen ja pitkäjänteiseen yritystoimintaan. Tutkimukset ovatkin osoittaneet, että asiakastytyväisyys ja laatutaso on korkeampia yrityksillä, jotka toimivat vastuullisesti. Matkailijan näkökulmasta kestävän yrityksen toiminnasta viestii vesi- ja energiatehokkuus, jätehuollon onnistuminen, paikallisten tuotteiden ja palveluiden käyttö, paikallisten työllistäminen, kulttuuriperinnön vaaliminen sekä paikallisen väestön huomioon ottaminen. Nykyajan matkailuyrityksen tulee tiedostaa kestävän toiminnan olevan edellytys taloudellisen jatkuvuuden kannalta. (Kestävä matkailu lyhyesti n.d.) Kestävyyden toteutuminen näkyy asiakastytyväisyyden lisäksi kannattavana liiketoimintana ja hyvinä työoloina (Verhelä 2014, 146).

Taloudellinen kestävyys

Taloudellinen kestävyys saavutetaan huomioimalla ekologinen, sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys. Taloudellisen kestävyden nimissä matkakohteen yhteisö hyötyy itse matkailuliiketoiminnasta taloudellisesti, eikä matkailutulot saisi vuotaa kohteen ulkopuolelle. Haaste on siinä, kuinka

matkailu hyödyntää kohdetta. Taloudellisen kestävyys kuuluu varmistaa, että matkailu tekee kohteesta paremman paikan asua paikallisille, mutta myös paremman paikan vierailu matkailijoille. Matkailuala voi joko käyttää hyväkseen kohdetta tai kohteen ihmiset voivat käyttää matkailua toimeentulonsa parantamiseen. Paikallisten työllistäminen hyvillä työehdoilla, heidän kouluttamisensa sekä paikallisten tuotteiden ja palvelujen ostaminen edesauttaa taloudellista kestävyttä. (Goodwin 2016, 185–186.) Matkailun tuomia taloudellisia haittoja paikallisyhteisölle ovat esimerkiksi matkailun sesonkiluontoisuus, hintojen nousu matkailijoiden myötä, ylikansalliset yritykset, jotka saavat tulot kohdealueelta paikallisten sijaan sekä tulojen riippuvuus hyvin suhdanneherkästä matkailusta. (Verhelä 2014, 146.)

Sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys

Sosiaalisesti kestävä toiminta ottaa huomioon paikallisväestön, sen olosuhteet ja elinmahdollisuudet niin hyvin kuin mahdollista. Ulkopuolelta tuleva vuorovaikutus paikallisen toiminnan kanssa pitäisi hyödyttää molempia osapuolia yhtä paljon. Paikalliset huomioon ottava toiminta pitäisi lähteä liikkeelle jo aikaisessa vaiheessa palvelutuotannon ja infrastruktuurin suunnittelussa. Vastuullisen toiminnan tulisi jatkua palveluprosesseissa sekä vielä mahdollisen toiminnan päätyttyä jälkihoidon merkeissä. Sosiaaliset vaikutukset korostuvat eniten kohteissa, jossa paikallisväestöä on vähän, koulutustaso on huono sekä alueen sijainti syrjäinen. Yleensä kehitysmaissa matkailijoiden ja paikallisten välillä on selvä kontrasti, kun matkailijat ovat hyvätuloisia ja koulutettuja verrattuna paikallisväestöön. (Verhelä 2014, 146–147.) Paikallisen kulttuurin elinvoimaisena pitämisessä matkailu voi edesauttaa paljonkin, mutta vaarana on kulttuurin kaupallistuminen, joka vääristää paikallista kulttuuria vastaamaan matkailijoiden tarpeisiin (Mitä on reilu matkailu? n.d). Näin voi käydä kohteissa, joissa kulttuurin muutoksen myötä perinteisiä tapoja, harrastuksia, kansanmusiikkia tai ruokaperinnettä ei enää paikallisten elämässä harrasteta, mutta matkailijoita varten ne tuotteistetaan ja kaivetaan esiin (Verhelä 2014, 147).

Ekologinen kestävyys

Ekologisen kestävyys näkökulmasta luonnonvaroja käytetään siten, että ne ei aiheuta kohtuutonta kuormitusta eikä kuluta enempää kuin luonnon uusiutumiskyky kestää. Matkailussa ympä-

ristö ja luonto ovat olleet aina tärkeässä osassa. Luonto itsessään, maisemat, ilmasto ja niiden erilaisuus verrattuna omaan elinpiiriin ovat olleet aina merkittäviä vetovoimatekijöitä. Matkailu on ympäristöstä riippuvaista monella tapaa. (Verhelä 2014, 147–148.) Ympäristön huomioon ottamiseen lukeutuu jätteiden lajittelu, energian kulutuksen hillitseminen, fossiilisten polttoaineiden käytön ja vedenkulutuksen vähentäminen. Ympäristöllisesti kestävässä matkailussa ympäristöä pyritään hyödyntämään matkailussa vahingoittamatta sitä ja kaikessa toiminnassa energiaa pyritään käyttämään mahdollisimman tehokkaasti. (Mitä on reilu matkailu? n.d.)

4.2 Matkailun ympäristövaikutukset

Matkailu on yksi maailman suurimmista elinkeinoista ja se tuottaa omat haittansa ympäristölle. Yksi suurimmista matkailun lisäämistä haitoista ympäristölle on uusiutumattomien luonnonvarojen käyttö. Erityisesti fossiilisten polttoaineiden liiallinen kulutus on haitaksi luonnon uusiutumisen ja kestokyvylle. Kulutus lisää jätteiden syntymistä sekä päästöjä. Matkailu kuluttaa eniten liikkumiseen tarvittavaa polttoainetta, mutta lisäksi majoitustoiminta kuluttaa energiaa. Periaatteella: Mitä isompi hotelli sitä enemmän kulutusta. Myös luonnon monimuotoisuus kärsii matkailusta, joka näkyy esimerkiksi romahtaneina kalakantoina. Luonto on matkailussa keskeinen elementti ja sen suojelemiseen kestävä matkailun periaatteiden noudattaminen on välttämätöntä. (Turunen 2010, 7.)

Biodiversiteetti eli luonnon monimuotoisuus kärsii matkailun vaikutuksesta. Matkailijoiden vastuuttomuus luontokohteissa vähentää luonnon monimuotoisuutta. Kasvillisuus sekä eläimet kärsivät, kun niihin kajotaan tai niitä häiritään. Luonnon kestävyys voi olla monessa matkailukohteessa koetuksella, kun matkailijat eivät ota huomioon ympäröivää herkkää luontoa, eliöitä eikä eläimiä. Matkailijoiden tulee olla tietoisia paikoista, joissa on uhanalaisia lajeja ja näille alueille menoa pitäisi välttää. Matkailulla on mahdollisuus edesauttaa luonnon monimuotoisuutta lisäämällä tietoisuutta suojelualueista. (Turunen 2010, 9.)

Matkailu kuluttaa myös paljon maailman tärkeintä luonnonvaraa eli vettä. Vaikka maapalloa ympäröi suurilta osin vesi, makeasta vedestä käyttökelpoista on vain alle prosentti. Tästä määrästä pitäisi riittää ihmisille, eläimille, teollisuudelle, maataloudelle sekä kasveille. Monissa maissa makeaa vettä käytetään yli uusiutumiskyvyn, eikä vettä riitä kasvavalle väestölle tarpeeksi. Matkailu kuluttaa vettä esimerkiksi golfkenttien kastelussa, uima-altaissa, sekä turisteina, jotka kuluttavat

vettä. Pohjavettä käytetään liikaa, mikä häiritsee luonnollista veden kiertoa, joka taas aiheuttaa ympäröivien alueiden aavikoitumista sekä eroosiota eli kulumista. (Mts. 7–8.)

Jätteet ovat energian kulutuksen lisäksi ympäristöä rasittavimpia tekijöitä. Luonnonvarojen kulutus lisää jätteiden määrää. Jätteet vaikuttavat maaperän, ilman ja veden laatuun suurissa määrin, jonka lisäksi ne voivat aiheuttaa vahinkoja ihmisille tai eläimille. Suomessa on toimiva jätehuolto, mutta näin ei ole kaikkialla maailmassa. Matkailussa tulisi huomioida jätteiden määrän minimoiminen sekä kierrätys ja lajittelu. Lisäksi ongelmajätteet olisi syytä käsitellä erityisen huolellisesti ja oikealla tavalla. (Mts. 8.)

Ilmaston lämpeneminen aiheutuu, kun kasvihuonepäästöt estävät lämmöksi muuttuneen auringon säteiden palaamisen takaisin avaruuteen. Ihminen toimillaan lisää lämmön karkaamista estäviä kaasuja. Ilmastonmuutos vaikuttaa matkailuun monin eri tavoin. Ilmaston lämpeneminen aiheuttaa muun muassa rannikoiden eroosiota ja merenpinnan nousua. Tämä vaarantaa rannikoilla asuvien, saarivaltioiden ja ekosysteemien olot. Lumi- ja jääpeitteiden sulaminen vaikuttaa talvimatkalukohteiden sesonkien pituuteen sen lyhenemisenä. Äärimmäiset sääolot lisääntyvät ja voimistuvat ilmastonmuutoksen seurauksena. Tulvat, kuivuuskaudet ja pyörremyrskyt lisääntyvät, helleaallot voimistuvat sekä lämpimät ja kosteat sääolot luovat otolliset olosuhteet tautien kuten malarian leviämiseksi. (Mts. 11.)

Matkailun on laskettu tuottavan noin 5–8 prosenttia koko maailman hiilijalanjäljestä. Eniten päästöjä aiheutuu rikkaiden maiden asukkaiden matkailusta sekä päästöistä suurin osa syntyy matkustamisesta. 22 prosenttia kaikista liikenteen päästöistä on laskettu tulevan matkailuun liittyvästä liikenteestä. (Marski 2021, 53.) Suomessa pelkästään tieliikenne aiheuttaa 70 prosenttia kaikista maan hiilidioksidipäästöistä. Henkilöauton sijaan julkinen ajoneuvo on aina parempi ratkaisu ympäristön kannalta. Lentoliikenteen nähdään usein olevan suurin paha koko liikenteen aiheuttamista päästöistä. Vaikka lentoliikenne aiheuttaakin paljon päästöjä, suhteutettuna lentoliikenteen tehokkuuteen päästöt ovat kohtuulliset. Lentoliikenteen tuottamat hiilidioksidipäästöt ovat 2–3 prosenttia ihmisen tuottamista päästöistä. Näitä päästöjä voidaan vähentää suosimalla suorita lentoja kohteisiin sekä suosimalla mahdollisimman uusia lentokoneita matkustaessaan. (Turunen 2010, 12–13.)

4.3 Vastuullinen matkailu

Vastuullisuutta voidaan tarkastella monista eri näkökulmista. Matkailijan näkökulmasta voidaan tarkastella, että toimiiko matkailija vastuullisesti matkan valinnassa ja matkan aikana. Näitä toimia voivat olla esimerkiksi lähimatkailu tai monenlaiset kestävät valinnat. Matkailijat odottavat matkailu yrityksiltä yhä enemmän ympäristön huomioon ottamista, paikallisen kulttuurin ja perinteiden esille tuomista sekä vastuullista liiketoimintaa. Matkailijoidenkin on syytä toimia kestävä kehitys päämääränään, eli vastuullisesti. (Blinnikka 2020.)

Usein vastuullisuutta ja kestävyyttä käytetään synonyymeinä, mutta näissä termeissä on kuitenkin eronsa. Kestävyys on tavoite, joka vastuullisella toiminnalla pyritään saavuttamaan. Vastuullisuuden pääajatus on se, että alueen ja sen asukkaat otetaan huomioon kaikessa toiminnassa. (Vastuullisuus 2019.) Kapkaupungissa kansainvälisessä vastuullisuuden konferenssissa vuonna 2002 laaditussa vastuullisen matkailun periaatteissa kerrotaan, että matkailua tulisi kehittää paikalliset ihmiset huomioon ottaen ensisijaisesti, sekä paikallisten kanssa yhteistyössä yhteiseen suuntaan. Kohteista tulisi tehdä paikkoja, joissa viihtyvät paikalliset sekä matkustajat, juuri tässä järjestyksessä. (Blinnikka 2020.)

Vastuullisilla toimilla saavutetaan kestävyys. Kestävyys jakaantuu kolmeen ulottuvuuteen, taloudelliseen, ekologiseen ja sosio-kulttuuriseen kestävyys. Nämä ovat tavoitteita joihin vastuullisuudella pyritään. Vastuullisuus voidaan jakaa myös kolmeen suuntaukseen (ks. kuvio 3), taloudelliseen vastuuseen, ympäristövastuuseen ja sosio-kulttuuriseen vastuuseen. Näistä monet osat alueet saattavat mennä päällekkäin toistensa kanssa. Esimerkiksi ekologisesti vastuulliset toimet, voidaan nähdä myös taloudellisesti kannattavina sekä taloudellinen vastuu voi heijastua sosiaaliseen vastuullisuuteen. Vastuullisuus on siis toimintaa, kun taas kestävyys on tavoite, josta ihmiset pyrkivät ottamaan vastuun. (Vastuullisuus 2019.) Tässä opinnäytetyössä vastuullisuus- termiä käytetään puhuttaessa ihmisen tai yrityksen toimista, jotka ovat kestävä kehityksen mukaisia ja niitä tavoittelevia.

Kuvio 3. Vastuullisuus ja kestävä kehitys (Vastuullisuus 2019).

4.4 Matkailijan vastuulliset valinnat

Pakettimatkan valitseminen voi olla vastuullista sen takia, koska lomalennoilla lentokoneiden täytöaste on merkittävästi suurempi kuin reittilennoilla keskimäärin. Täten suurempi määrä ihmisiä saadaan lennätettyä kohteeseen kerralla. Valmismatkoja tehdään myös samoille, jo ”tallatuille” alueille, eikä näin matkailijat valloita uusia koskemattomia alueita. Jäte- ja vesihuolto on myös usein hoidettu hyvin massakohteissa verrattuna harvempaan asuttuun omatoimikohteeseen. On monia matkanjärjestäjiä, jotka omistavat hotellien lisäksi linja-autoja ja tekee retkiä kohteessa oman yrityksen kautta paikallisen sijaan ja näin lähes kaikki raha valuu rikkaampiin maihin. Aurinkomatkat erottuu edukseen siinä että yritys ei omista käyttämiään hotelleja, kulkuvälineitä tai retkiä tuottavia yrityksiä, vaan he ostavat palvelut näiltä paikallisilta yrityksiltä. Joukossa on kansainvälisiäkin yrityksiä, mutta Aurinkomatkat suosivat esimerkiksi hotellitarjonnassaan paljon perheyrityksiä. (Kalmari & Kelola 2009, 54–55.)

Ruoan alkuperään on hyvä kiinnittää huomiota myös lomamatkalla. Lähellä tuotetun ruoan syöminen on ekologisuuden lisäksi myös eettistä. Kasvihuonepäästöt ovat pienemmät mitä lyhyempi

matka ruoan lautaselle saamiseen on tarvittu. Lähiruuan suosiminen tukee myös pieniä ja paikallisia tuottajia. Paikallisten tuotteiden suosiminen on vastuullista muutenkin kuin lähiruoan muodossa. Esimerkiksi paikallisen limonadin ostaminen kaupasta on vastuullisempaa kuin monikansallisen suuren yrityksen tuttujen juomien. (Mts. 114–117.)

Tuliaisista ja kotiin viemisiä ostaessa matkailijan on hyvä kiinnittää huomiota mistä tuotteita ostaa. Suosimalla paikallisten yrittäjien valmistamia tuotteita, tukee paikallisia työntekijöitä ja edesauttaa yhteisön hyvinvointia. Suoraan valmistajalta tuotteen ostamalla varmistaa, että rahat menevät suoraan yrittäjälle, kun välissä ei ole välikäsiä. Monen maan tapoihin kuuluu tinkiminen, mutta tämäkin tulisi suorittaa reilusti. Tinkiminen tulee hoitaa niin että molemmille osapuolille jää hyvä mieli kaupanteosta. Tinkijänkin täytyy tulla vastaan kaupankäynnissä, vaikka varsinkin köyhemmissä maissa matkailijalta saatetaan pyytää korkeampaa hintaa kuin paikallisilta. Tässä tapauksessa matkailijan on hyvä muistaa, että on kuitenkin todennäköisesti varakkaampi kuin paikallinen kauppias, eikä muutaman euron ylihinnan maksaminen kaada matkakassaa. (Mts. 125, 130.)

Luonnon ja eläinten huomioiminen kuuluu vastuulliseen matkailuun keskeisesti. Luontoretkille mennessä on hyvä varmistaa, että yritys käyttää koulutettuja oppaita. Huonosti järjestettynä luontomatkat saattaa häiritä eläimiä. Esimerkiksi safarilla jotkut eläimet ovat stressaantuneet ympäröivistä autoista ja niiden ruokailu ja lisääntyminen on häiriintynyt. Lisäksi matkailijoiden jälkeensä jättämät jätteet ovat päätyneet eläinten syötäviksi ja tappanut niitä. Suosimalla paikallisten järjestämiä luontoretkiä voi varmistaa, että toiminta on vastuullisinta, kun paikalliset ovat toiminnassa suuressa roolissa. (Mts. 137.)

Eläinten hyvinvointi vaihtelee eläintarhasta toiseen, vaikka joka maan lainsäädäntö asettaakin vaatimukset eläinten hyvinvoinnille, takeita sen toteutumisesta ei kuitenkaan ole. Jotkut eläintarhoista on täysin voittoa tavoittelevia, ja jotkut tekevät työtä suojellakseen uhanalaisia lajeja. Monen mielestä villieläinten vangittuna pitämistä ihmisen viihdyttämiseksi pidetään epäeettisenä ja eläintarhoissa käymistä tulisi välttää. Monille eläimille häkit ovat liian pieniä, eikä ne pysty toteuttamaan lajityypillistä käyttäytymistään ja usein eläimillä ei ole mahdollisuutta vetäytyä omiin oloihinsa. Myös eläinten lisääntymisohjelmat ovat saaneet kritiikkiä siitä, että eläimillä teetetään pentuja yli eläintarhojen tarpeiden ja ylimääräiset hävitetään. Eettisesti parempi valinta eläintarhan sijaan olisi mennä esimerkiksi vierailemaan eläinten pelastuskeskukseen tai vanhainkotiin.

Näissä paikoissa on hoidettavana hylättyjä ja kaltoin kohdeltuja eläimiä. Näitä paikkoja voi tukea antamalla pieniä lahjoituksia toiminnan hyväksi. Jos eläintarhaan lomamatkalla menee, matkailijan on syytä muistaa, ettei eläimiä saa häiritä omalla toiminnallaan millään tavalla ja eläinten huonoista oloista on syytä levittää tietoa, jotta ihmiset jättäisivät menemättä paikkaan ja välittää tietoa myös paikallisille eläintarhoja valvovalle viranomaiselle. (Mts. 143, 146.)

Ekologisuuden näkökulmasta voidaan arvioida, kuinka paljon luonnonvaroja kulutetaan matkustessa kohteeseen ja kuinka säästäväisesti ympäristöä kohtaan toimitaan perillä kohteessa. Eettisestä näkökulmasta matkailijan pitäisi huolehtia, ettei tule polkeneeksi paikallisten oikeuksia vaan päinvastoin antaisi heille kaiken hyödyn turismista. Vastuullinen matkailija ottaa etukäteen selvää matkakohteesta. Tutustumalla paikallisten tapoihin ja olemalla kohtelias paikallisia kohtaan varmistaa olevansa vastuullinen matkailija. (Mts. 17.)

Perillä matkakohteessa mahdollisimman kauan viipyminen on järkevää, koska jo aiheutetuista hiilidioksidipäästöistä saadaan näin kaikki mahdollinen irti. Moniin kohteisiin Euroopassa on mahdollista mennä lentämisen sijaan muilla kulkuvälineillä, junaverkostot ovat Euroopassa hyvin kattavia ja ekologisempi vaihtoehto. Kauemmas lentomatkan päähän lähtiessä olisi järkevintä viettää kohteessa aikaa mahdollisimman pitkään. Esimerkiksi Thaimaan kahden viikon loman sijaan, kuukaudessa saa matkasta paremmin irti. Lisäksi sesonkien ulkopuolella matkustaminen on vastuullisempaa kuin kovimman sesongin aikana. Sesongin ulkopuolella lomakohteen hotellit ovat usein tyhjillään kuluttamassa sähköä ja luonnonvaroja. Kohteeseen matkustamalla sesongin ulkopuolella turismin vaikutukset jakaantuvat tasaisemmin ja paikalliset saavat tuloja ympäri vuoden. Ympäristöön kohdistuva rasitus on myös tasaisempaa sesongin ulkopuolella. Matkailijalle tämä hyöty näkyy yksilöllisemmässä palvelussa ja edullisemmissä hinnoissa. (Mts. 19–21.)

Vastuullinen matkailija ottaa huomioon vastuullisuuden myös hotellin valinnassa. Hotellit ovat suuria energian kuluttajia, joissa pyykkiä pestään ja huoneita siivotaan päivittäin. Valot ovat päällä öisin sekä päivisin ja uima-altaan vesiä vaihdetaan. Ympäristösertifioituja hotelleja suosimalla tulee varmistaneeksi, että hotelli vähintään säästää vettä ja energiaa, lajittelee jätteet ja hotellilla on ympäristöohjelma. Vastuullinen matkailija suosii pieniä paikallisia perheomisteisia hotelleja. Tämä on varmin tapa taata, että rahat päätyvät paikallisille. Paikalliset hotellit työllistävät myös enem-

män paikallisia osajia. Isoja kansainvälisiä ketjuhotelleja käyttäessä rahat usein menevät ulkomaisten omistajien kautta takaisin rikkaisiin maihin. Köyhissä maissa hienompien hotellien työntekijät saattavat olla ulkomaalaisia ja hotellissa paikallisten ruokien sijaan tarjoillaan tuotua ruokaa. (Mts. 80, 83.)

5 Tutkimusasetelma

Tutkimusasetelma kuvaa tutkimusongelmien, -menetelmien ja aineiston yhdessä muodostaman perusrakennelman. Tutkimusasetelma viittaa siihen, kuinka laadittuihin tutkimusongelmiin on tarkoitus kerätä tarvittava aineisto valittujen menetelmien avulla. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 12.) Tutkimusasetelmalla tarkoitetaan yksinkertaisuudessaan siis koko tutkimusprosessin kuvausta (Kananen 2014, 42).

5.1 Tutkimuksen toteutus

Opinnäytetyön ensimmäinen vaihe on opinnäytteen aiheen päättäminen ja sen rajaaminen. Antoisinta opinnäytetyön kirjoittajalle on valita aihe, joka herättää itsessä mielenkiintoa ja täten motivaatio työskennellä pysyy yllä. Opinnäytetyössä pyritään saamaan uutta tietoa tutkitusta aiheesta ja kasvattaa tietovarantoa. Seuraavaksi valitaan tutkimuksen kohde. Laadullisen tutkimuksen kohteena voivat olla esimerkiksi ihmisryhmät tai yksittäinen ihminen. Ryhmät voivat olla esimerkiksi yrityksiä tai yhteisöjä. Se mikä aihealue ja tutkimusongelma on, määrittää kohderyhmän tavoitettavuutta. (Kananen 2014, 29–31.)

Seuraavaksi prosessissa määritellään tutkimusongelma, joka ohjaa koko opinnäytetyöprosessin kulkua. Tutkimusongelma kiteyttää opinnäytetyön tarkoituksen ja tavoitteet. Tutkimusongelman sekä tutkimuskysymysten määrittelylle tulee varata riittävästi aikaa, sillä koko opinnäytetyö perustuu näihin. Tutkimusongelma kirjoitetaan tutkimuskysymykseksi, jonka vastaus ratkaisee ongelman. Usein yksi tutkimuskysymys ei riitä, vaan se tarvitsee apukysymyksiä eli metakysymyksiä, jotka avustavat saavuttamaan vastauksen ylemmän tason kysymykseen. Kysymys määrää sen, millaiset vastaukset aineistolla tulisi saavuttaa ja kysymyksessä on aina odotusarvo siihen saatavasta vastauksesta. (Mts. 32, 36.)

Prosessin alkuvaiheessa opinnäytetyön tekijä kerää tietoa laajasti aiheesta tai ilmiöstä ja pyrkii ymmärtämään ilmiöön liittyvää jo saatavilla olevaa aineistoa. Kuitenkin aihe täytyy rajata ja kirjoittajan täytyy päättää mihin suuntaan tutkimusta lähdetään viemään. Opinnäytetyön laajuudessa tutkimuksessa ei ole tarpeeksi resursseja tutkia hyvin laajaa kokonaisuutta, vaan aihe täytyy rajata, jotta ilmiön ongelma hallitaan ja tutkimus pystytään toteuttamaan. Rajaaminen tarkoittaa yhden tietyn polun valitsemista useista mahdollisista poluista. Rajaaminen edesauttaa selityksen löytymistä tutkimuksen kohteeksi valitulle ilmiölle. Aihe voidaan rajata, kun ilmiö on hahmottunut työn tekijälle ja tutkimus on edistynyt. (Mts. 32–33.)

Tutkimuksen kohderyhmäksi valikoituivat seniorit, koska tilastojen mukaan yli 60-vuotiaat käyvät eniten kaikista ikäluokista valmismatkoilla, täten heidän valintojaan oli perusteltua tutkia. Iän rajaus 60-vuotiaasta ylöspäin laitettiin, koska tämän ikäiset ihmiset ovat vielä aktiivisia matkailijoita, kun fyysiset ja henkiset voimavarat ovat kunnossa vielä tässä iässä. Opinnäytetyössä tutkittiin millä tavoin vastuullisuustekijät vaikuttavat seniorimatkailijan valmismatkan valintaan. Tutkimusaihe valikoitui opinnäytetyön tekijän kiinnostuksesta matkanjärjestäjiä kohtaan. Vastuullisen matkailun näkökulma on ajankohtainen aihe ja rajasi hyvin muuten laajaa ”valmismatkan valintaan vaikuttavat tekijät”- aihetta. Senioreiden valmismatkojen valinnat vastuullisuuden näkökulmasta oli kokonaan uusi näkökulma ja tätä ei oltu tutkittu aiemmin.

Tutkimuksessa puhutaan teoreettisesta viitekehuksesta, teoriakatsauksesta tai teoriataustasta. Aiheeseen liittyvä kirjallisuuden tuntemus ja aiheen taustan tuntiessa tutkija osaa perustella miksi tutkimus on tarpeen toteuttaa. Teoreettinen viitekehys tarkoittaa aiheen tiimoilta käytävää teoreettista keskustelua kirjallisuuden tai muun kirjoitetun aineiston muodossa. Teorian pitäisi olla kytköksissä tutkimusongelmaan eli teorian ja empirian välillä tulisi olla looginen jatkumo. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 11.) Teoreettisen viitekehysten luvut pitävät sisällään aihealueen keskeiset teoriat, mallit, tutkimukset tai raportit, jotka kirjoittaja on valinnut tausta-aineistoksi opinnäytetyölleen (Kananen, 2015). Teorian hyödyntäminen myös aineistonkeruu- vaiheessa esimerkiksi haastattelukysymyksiä keksiessä on myös tarpeen, jotta mielenkiintoiset aiheet voidaan muuttaa tutkittavaan muotoon (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 11–12).

Opinnäytetyöhön etsittiin tietoa sähköisistä sekä kirjallisista lähteistä. Lähteet olivat artikkeleita, tutkimuksia, uutisia, tilastotietoa, painettuja kirjoja tai e-kirjoja. Opinnäytetyössä pyrittiin käyttämään mahdollisimman uutta tietoa, mutta vanhemmista lähteistä otettu tieto, on tietoa, joka ei ajan saatossa juurikaan muutu ja sitä pystyy käyttämään vielä vuosien päästä julkaisusta.

Tutkimusmenetelmä

Laadullisella eli kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä pyritään saavuttamaan ymmärrys tietystä ilmiöstä ja samalla saamaan vastaus kysymykseen: ”Mistä tässä on kyse?” Laadullisen tutkimuksen ei ole tarkoitus yleistää kuten määrällinen tutkimus pyrkii tekemään, kun sen taustalla on hyvä käsitys ilmiöstä eli teorit ja mallit. Pääsääntönä on, että mitä vähemmän ilmiöstä tiedetään, sitä todennäköisemmin kvalitatiivinen tutkimus on ainoa vaihtoehto sopivaksi tutkimusmenetelmäksi. Jos kyseessä on ilmiö mistä ei ole tietoa, teorioita, malleja tai tutkimuksia, on selvittävä mistä ilmiössä on kysymys, mistä tekijöistä ilmiö rakentuu sekä tekijöiden väliset vaikutussuhteet on selvittävä. Tutkijan tavoitteena on ymmärtää ilmiötä. Laadullinen tutkimus tarkoittaa tutkimusta, jossa pyritään saavuttamaan löydöksiä ilman tilastollisia menetelmiä tai muita määrällisiä keinoja. Laadullisessa tutkimuksessa käytetään sanoja sekä lauseita lukujen sijaan, joihin taas määrällinen tutkimus perustuu. Laadullisessa tutkimuksessa ei myöskään pyritä määrälliselle tutkimukselle tyypillisiin yleistyksiin, vaan tavoitteena on tutkittavan ilmiön ymmärtäminen, kuvaaminen ja tulkinnan antaminen. (Kananen 2014, 16–18.)

Opinnäytetyö suoritettiin kvalitatiivisella eli laadullisella tutkimustavalla. Tutkimuksessa pyrittiin kartoittamaan senioreiden ajatuksia vastuullisuudesta valmismatkojen näkökulmasta. Määrälliset tilastot eivät olisi palvelleet tässä tarkoituksessa, vaan senioreille haluttiin antaa tilaa kertoa omista mietteistään vastuullisuudesta ja kokemuksistaan valmismatkoilta. Näitä tuloksia ei olisi pystytty saavuttamaan tarkoilla kysymyksillä ja vastausvaihtoehdoilla tai vain muutamalla avoimella kysymyksellä.

Aineiston keruu ja analyysi

Aineistonkeruumenetelmää valittaessa täytyy pohtia, millaista tietoa etsitään ja millaisen aineiston nähdään tarjoavan vastauksen laadittuun tutkimuskysymykseen. Perinteisimpiä kvalitatiivisen

tutkimuksen aineistonhankintamenetelmiä ovat haastattelu ja havainnointi. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 47.) Havainnoinnin käyttö tiedonkeruumenetelmänä on perusteltua, kun ilmiöstä ei ole tietoa tai tieto on vähäistä. Jos ilmiötä ei tunneta ollenkaan ei myöskään keskusteluissa voida rajata teemoja. (Kananen 2014, 65–66.) Haastattelussa taas tutkija ja haastateltava keskustelvat haastattelutyypistä riippuen strukturoidusti eli järjestelmällisesti tai avoimesti. Haastattelutyyppejä voidaan jakaa eri perustein, mutta yksi käytetyimmistä jaoista perustuu siihen, kuinka jäsennelty haastattelu on, eli kuinka paljon vapauksia haastateltavalla on käytössä ja kuinka tarkkoja tutkimuskysymykset ovat. Haastattelujen voidaan ajatella jakautuvan kahtia: Lomakehaastatteluun eli strukturoituun haastatteluun sekä puolistrukturoituihin ja strukturoimattomiin eli avoimiin haastatteluihin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 52–53.)

Koska kvalitatiivisen tutkimuksen tavoitteena on ilmiön ymmärtäminen, eikä tilastollisten yhteyksien etsiminen, tutkimusaineiston ei välttämättä tarvitse olla suuri. Joissakin tapauksissa jopa yksikin tapaus voi olla riittävästi. Tutkittavia ihmisiä voidaan etsiä jo olemassa olevien kontaktien avulla, jossa tutkimukseen osallistuvalla henkilöltä tiedustellaan mahdollisista muista osanottajista. Tutkimukseen voi hakea osallistujia myös ilmoituksella tiedotusvälineessä. Tutkimuksesta kiinnostuneet voivat tässä tapauksessa itse ottaa yhteyttä tutkijaan ja ilmaista kiinnostuksensa tutkittavaa aihetta kohtaan ja ilmoittaa kokevansa soveltuvan vastaajaksi tutkimukseen. Ihanteellisinta olisi, että tutkimukseen osallistuvat olisivat omasta tahdostaan innostuneita osallistujia tutkimukseen. Lisäksi tutkittavilta henkilöiltä on aina kysyttävä lupa tutkimuksen suorittamiseen. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 49.)

Teemahaastattelu on lomakehaastattelun ja avoimen haastattelun välimuoto. Teemahaastatteluissa ei edetä tarkkojen, yksityiskohtaisten tai valmiiksi muotoiltujen kysymysten kautta vaan väljemmin ennalta suunniteltujen teemojen avulla. Teemahaastattelu on astetta strukturoidumpi kuin mitä avoin haastattelu, koska siinä aiheeseen tutustumisen pohjalta laaditut aihepiirit ja teemat ovat kaikille haastateltaville henkilöille samoja, vaikka haastattelussa edetäänkin ilman tiukkaa etenemisreittiä. Teemahaastattelussa tulee ottaa huomioon ihmisten tulkinnat sekä heidän merkityksen antonsa. Haastateltaville tulee antaa tilaa puhua vapaasti, vaikka ennalta valitut teemat pyritään keskustelemaan läpi kaikkien haasteltavien kanssa. Teemahaastattelu on erinomainen haastattelumuoto etenkin silloin kun kyseessä on vähemmän tunnettu ilmiö tai asia, joista halutaan saada lisää tietoa. Ennen teemahaastatteluja aihepiiriin tulee perehtyä huolellisesti, jolloin

haastattelu voidaan kohdentaa tutkimuksen kannalta tärkeisiin teemoihin. Haastateltaviin henkilöihin tulisi suhtautua harkinnalla, eikä valita satunnaisesti ketä tahansa. Tutkittaviksi henkilöiksi soveltuvat parhaiten henkilöt, joilla arvellaan olevan parhaiten tietoa kiinnostuksen kohteista olevista teemoista. (Mts. 55–56.)

Puolistrukturoidussa haastattelussa kaikille esitetään samat tai lähes samat kysymykset samassa järjestyksessä. Joissakin määritelmissä esitetään, että myös puolistrukturoidussa haastattelussa kysymyksen järjestyksestä voidaan vaihtaa kuten teemahaastattelussa. Osittain järjestelty ja osittain avoin haastattelu sijoittuu siis strukturoidun lomakehaastattelun ja teemahaastattelun välille. Puolistrukturoidusta haastattelusta voidaan käyttää nimitystä teemahaastattelu, silloin kun esitetään tarkkoja kysymyksiä tietyistä teemoista mutta ei käytetä täysin samoja kysymyksiä kaikkien haastateltavien kanssa. Usein opinnäytetöissä haastattelu muistuttaa puolistrukturoitua haastattelua. Tällöin haastattelussa on tietyt teemat, mutta myös tarkkoja kysymyksiä esitetään haastateltaville. Puolistrukturoitu haastattelu- menetelmä sopii tutkimuksiin, joissa on päätetty haluttavan tietoa tietyistä asioista eikä haastateltaville haluta antaa liian suuria vapauksia haastattelutilanteessa. (Mts. 56–57.)

Kun tutkimusaineisto on saatu kerättyä, se tulee muuttaa sellaiseen muotoon, jossa sitä voidaan paremmin tutkia. Mikäli kyseessä on haastatteluaineisto, tulee haastattelut muuttaa tekstimuotoon. Laadullisella tutkimusmenetelmällä laadittu tutkimusaineisto analysoidaan aina kuva- tai tekstimuodossa. Litteroinniksi kutsutaan haastatteluaineistoa, joka on muutettu tekstimuotoon. Litterointi vie yleensä paljon aikaa, mutta sen avulla tutkija pääsee perehtymään paremmin tutkimusaineistoon. Litterointi on hyödyllinen tutkijan määritellessä aineiston riittävyttä ja tulkintaa tutkimusongelman kannalta. Haastatteluaineiston muuttaminen tekstimuotoon helpottaa sen käsittelyä ja tutkimusaineiston analysointia. Näin ollen tutkimusaineisto on helpompaa läpikäydä järjestelmällisesti ryhmitellen ja luokitellen. Tutkija joutuu miettimään litteroidaanko tutkimusaineisto kokonaan vai osittain, koska litterointi on työlästä ja siihen menee paljon aikaa. Se kuinka tarkkaa litteroinnin tulee olla, riippuu siitä mitä tutkimuksella on tarkoitus tavoitella. Litteroinnin tarkkuus riippuu siitä, käyttääkö tutkija muita lähestymistapoja tutkimisessa. (Vilka 2021, 137.)

Aineiston keruu toteutettiin puolistrukturoiduilla haastatteluilla. Haastattelurunko testattiin ensin koehaastateltavalla, joka kuului myös kohderyhmään. Haastattelurunkoon tehtiin tarvittavat muutokset koehaastattelun myötä nousseisiin kohtiin, jotta oikeissa haastatteluissa kaikki kysymykset olisivat vastaajille mahdollisimman selkeitä. Haastatteluissa oli tietyt teemat, mutta kysymykset esitettiin kaikille samassa järjestyksessä. Haastateltaville annettiin tilaa vastata laajasti kysymyksiin. Haastattelijalla esitti myös lisäkysymyksiä haastateltavalle, kun haastateltavan vastauksista ilmeni mielenkiintoisia nostoja, jotka liittyivät tutkittavaan ilmiöön. Haastattelut suoritettiin puhelun välityksellä, koska haastateltavat tulivat laajalta alalta ympäri Suomea, puhelimen välinen haastattelu oli näin ollen järkevin ratkaisu. Kaikki haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin. Litteroinnit auttoivat haastattelujen analysointivaiheessa merkittävästi.

Eri näkökulmien ja tarkastelutapojen avulla haastatteluista saatua aineistoa voidaan läpikäydä systemaattisesti. Analyysin tekemiseen on olemassa monia eri vaihtoehtoja. Analyysin tavoitteena voi olla esimerkiksi aineiston tiivistäminen, jos sen avulla on saavutettavissa ymmärrys siitä mitä olennaista lisäystä aineisto tuo tutkimuskysymyksiin vastaamiseen. Koskaan pelkästään aineiston kuvaaminen ei ole riittävää, vaan analyysissa tulisi pilkkoa, purkaa, eheyttää ja täydentää saatu materiaali. Aineistosta tulisi saada esiin jotain yleisempää kuin pelkkiä yksittäisiä vastauksia haastateltavilta. Analyysi ja tulkinta muodostavat loppujen lopuksi tutkimustulokset. Analyysimenetelmät kuten aineiston sisällön jäsentäminen, kvantifiointi, teemoittelu, tyypittely tai kielellinen analyysi eivät ole tuloksia vaan apukeinoja, joilla tulokset saavutetaan. Tutkijan täytyy kysyä analysointivaiheessa itseltään: ”Mitä näistä löydöksistä voidaan päätellä ja mistä ne kertovat?” (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 94, 96.)

Teemoittelu on luonteva analyysimenetelmä teemahaastattelun analysoimisessa. Teemoja muodostetaan etsimällä tekstimassoista eri haastatteluja, vastauksia tai kirjoitelmia yhdistäviä tai erottavia seikkoja. Aineisto voidaan järjestää teemojen mukaan litteroinnin jälkeen, mutta joskus teemat muistuttavat samoja, jotka ovat olleet jo haastattelurungossa. Joskus aineistosta löytyy lisäksi myös uusia teemoja eikä haastateltavien käsittelemät aiheet noudata välttämättä tutkijan tekemää järjestystä. Litterointeja tuleekin tästä syystä tarkastella mahdollisimman ennakkoluulottomasti. Kunkin teeman alle kerätään siihen liittyvät aiheet. Yleisesti nykyään teemoittelua suoritetaan tekstinkäsittelyn kopioi ja liitä- toimintojen avulla. Tekstinkäsittely mahdollistaa sen, että

teemojen alle pystytään kokoamaan kohtia, jotka kuuluvat myös johonkin toiseen teemaan. Tutkimusraportissa voidaan esittää teemojen käsittelyn yhteydessä myös sitaatteja eli näytteitä haastatteluista. Lainattujen kohtien tarkoitus on antaa havainnollistavia esimerkkejä lukijalle siitä, että tutkijalla on ollut aineisto, johon analyysi perustuu ja teemojen muodostaminen on ollut perusteltua. (Mts. 105–106.) Opinnäytetyössä päädyttiin käyttämään teemoittelua analyysimenetelmänä, koska haastattelurungossa esiintyneet teemat pitivät edelleen paikkansa ja tämän pääteltiin olevan selkein ja johdonmukaisin menetelmä analysoida saatu materiaali.

5.2 Tutkimuksen laadun tarkastelu

Tieteellisen työn luotettavuutta voidaan arvioida luotettavuuskäsitteiden kautta. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta voidaan vain arvioida, koska sitä ei voida laskea samalla tavalla kuin määrällisen tutkimuksen toteutuksessa on mahdollista. Objektiviivisen luotettavuuden saavuttaminen on laadullisessa tutkimuksessa käytännössä mahdotonta. Tieteellisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan kuitenkin arvioida reliabiliteetin ja validiteetin käsitteiden avulla. (Kananen 2014, 146–147.) Validiteetissa on kyse siitä, onko tutkimus pätevä, perusteellisesti tehty sekä onko saadut tulokset ja päätelmät oikeita (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 25). Reliabiliteetti tarkoittaa tulosten pysyvyyttä ja pysyvyys tarkoittaa, että myös uusitusta tutkimuksesta saataisiin samat tutkimustulokset uudestaan. Tutkimusprosessin edetessä tulee erilaisia riskipisteitä, joissa voidaan tehdä vääriä ratkaisuja tai jättää jotain olennaista tekemättä. Näissä tilanteissa luotettavuusmittarit auttavat tutkijaa tutkimuksen kuluessa. (Kananen 2014, 147.)

Validiteetin näkökulmasta tutkimuksessa voidaan arvioida tutkimuksen tulosten kannalta muutamia asioita kriittisesti. Haastattelurunko olisi voinut olla vieläkin laajempi kuin se oli. Sitä laatiessa aika tuli kuitenkin vastaan ja johonkin versioon täytyi päätyä. Haastatteluista saatiin hyvin mielenkiintoista ja tärkeää tietoa tutkimuskysymysten kannalta, mutta kysymys on, olisiko saatu vielä laajempia vastauksia tutkimuskysymykseen, jos haastatteluissa olisi esitetty muutama kysymys enemmän. Yksi näkökulma tarkasteltaessa työn validiteettia on haastateltavien taustat. Tutkijalla ei ole tietoa haastateltavien taustoista ja kiinnostuksista. Selvää on, että vastaajat ovat kiinnostuneita matkailusta, koska he ilmoittivat oma-aloitteisesti haluavansa osallistua haastatteluun sekä heidän matkustushistoriansa perusteella kyseessä oli ihmisiä, jotka matkailevat paljon. Kuitenkaan tutkija ei voi olla varma haastateltavien tietämyksestä matkailun vastuullisuudesta ja sen tärkeydestä heille.

Reliabiliteettia voidaan arvioida missä olosuhteissa jokin metodi on luotettava tai johdonmukainen. Tässä on omat ongelmansa, koska jos kysymys tuottaa ennalta-arvatun vastauksen, ei voida olettaa, että kysymys pätee eri konteksteissa. Moniin aiheisiin saatetaan vastata sosiaalisesti hyväksyttävästi tai stereotyyppisesti, joten vastaukset eivät välttämättä ole luotettavia. (Kirk & Miller 1986, 41–42.) Haastattelussa esitettiin kysymys: ”Mitä kestävä matkailu merkitsee sinulle?”, jonka vastauksiksi saatiin samankaltaisia: ”Se on tärkeää”- vastauksia kaikilta haastateltavilta. Voidaan miettiä, ymmärsikö haastateltavat laajan kestävä matkailun käsitteen oikein ja jos ymmärsi, olisiko haastateltava ollut valmis vastaamaan tämän kaltaiseen kysymykseen sosiaalisesti ei- hyväksyttävällä tavalla ettei kestävä matkailu ole itselle merkityksellinen asia.

Laadullista tutkimusta voidaan tarkastella saturaation eli kylläntymisen toteutumisessa, joka on yksi luotettavuuden vahvistamiskeinoista. Kun eri lähteistä saadut tutkimustulokset alkavat toistua, sitä kutsutaan saturaatioksi. Tähän ei yleensä riitä yksi havaintoyksikkö, vaan niitä tarvitaan useampia. Laadullisessa tutkimuksessa voidaan usein pohtia kysymystä: ”Montako henkilöä täytyy haastatella, jotta se riittäisi?” Jos tutkimuksessa on kyseessä jokin ilmiö, mihin liittyy monia ihmisiä, tämän kysymyksen pohtiminen on tarpeellista. Tavoitteena olisi ottaa tutkimukseen uusia havaintoyksiköjä mukaan niin kauan, kunnes aineisto alkaa toistaa itseään ja kylläntymispiste eli saturaatio on saavutettu. (Kananen 2014, 153–154.) Opinnäytetyössä oli vain neljä haastateltavaa, joten voidaan sanoa, ettei saturaatiota täysin pystytty saavuttamaan, vaikka monissa kysymyksissä samat vastaukset toistuivatkin kaikilla haastateltavilla.

5.3 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimuksen tekemiseen liittyy paljon eettisiä kysymyksiä, jotka tutkijan täytyy ottaa huomioon tutkimusta tehdessään (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 23). Hyvän tieteellisen käytännön noudattaminen on keskeistä tutkimuksessa. Opetusministeriön laatima tutkimuseettinen neuvottelukunta asetti vuonna 2002 ohjeet siitä mitä on tieteellinen käytäntö ja miten sen loukkauksia käsitellään. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 21.) Hyvään käytäntöön kuuluu muun muassa, että tutkija noudattaa tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja, eli rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä. Tutkijan tulee myös soveltaa tieteellisen tutkimuksen kriteerit täyttävää ja eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä ja tuloksia julkaistessaan noudattaa avoimuutta. Muiden tutkijoiden työ on otettava myös huomioon ja sitä on kunnioitettava antamalla heidän työllensä arvoa omassa tutkimuksessa ja sen tuloksia julkaistaessa.

Tutkimuksen tulee olla suunniteltu, toteutettu sekä raportoitu yksityiskohtaisesti tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten mukaisesti. (Hirsjärvi ym. 2013, 23–24.)

Hyvää tieteellistä käytäntöä on mahdollista loukata monilla tavoin. Tiedonhankintatavat tai koejärjestelyt tuottavat ihmistieteissä eettisiä ongelmia. Tutkimuksen lähtökohtana on ihmisarvon kunnioittaminen. Ihmisille täytyy antaa itsemääräämisoikeus päättää haluavatko he osallistua tutkimukseen. Tutkijan on myös päätettävä millä tavoin tutkittavan suostumus hankitaan, millaista tietoa heille annetaan ja millaisia riskejä osallistumisessa saattaa olla. Tutkittavilta täytyy pyytää perehtyneesti annettu suostumus osallistumiseen. Perehtyneisyys tarkoittaa, että tutkimukseen osallistuvalla henkilöllä täytyy paljastaa kaikki tärkeät näkökohdat mitä tutkimuksen kuluessa tulee tapahtumaan sekä hänen täytyy ymmärtää annettu tieto. Suostumuksella tarkoitetaan sitä, että henkilö on pätevä tekemään rationaalisia ja kypsiä arviointeja. Suostumuksen antaminen osallistumisesta täytyy olla tutkittavalle myös täysin vapaaehtoista. (Mts. 25.)

Epärehellisyyttä tulee välttää tutkimuksen kaikissa vaiheissa. Plagiointi tarkoittaa luvaton lainaamista, jossa jonkun toisen kirjoittamaa tekstiä esitetään omana. Aina tekstiä lainatessa, tulee osoittaa lainaus asianmukaisesti lähdemerkinnöillä. Tutkijan ei tule myöskään plagioida itseään, mikä tarkoittaa sitä, että tutkija käyttää aiempaa tutkimusmateriaalia muuttamalla siitä vain pieniä osia ja esittää sen uutena. Tutkimuksen tuloksia ei myöskään saa yleistää kriiikkittömästi eikä niitä saa sepittää tai kaunistella. Vilppi tieteellisessä toiminnassa merkitsee tiedeyhteisön ja myös usein päätöksentekijöiden harhauttamista. Vilppi tarkoittaa tulosten yleistämistä ilman perusteita tai tulosten sepittämistä, jolloin tutkija esittää tiedeyhteisölle tekaistuja havaintoja. Tutkimuksessa raportointi ei saa myöskään olla harhaanjohtavaa vaan menetelmät, joita tutkimuksessa on käytetty, täytyy selittää huolellisesti. (Mts. 26.)

Opinnäytetyössä otettiin eettinen näkökulma huomioon alusta alkaen. Tutkittavilla henkilöillä on täysi anonymiteetti eikä heitä voi tunnistaa opinnäytetyöstä millään tavalla. Henkilöille kerrottiin työn taustoista ja mihin heidän vastauksiaan käytetään. Heiltä kysyttiin suostumus haastattelujen nauhoittamiseen ja kaikki tämän antoivat. Nauhoitteet tuhottiin, kun haastattelut oli saatu litteroitua tekstimuotoon. Opinnäytetyön samankaltaisuuksia tarkasteltiin useamman kerran Turnitin-plagioinnin havaitsemispalvelussa ja näin on varmistuttu, että työssä ei esiinny luvaton lainaamista.

6 Tutkimustulokset

Opinnäytetyöhön haastateltiin yhteensä neljää kohderyhmään kuuluvaa henkilöä. Haastateltavat tavoitettiin Facebookin ”Kanarian ystävät” -ryhmän kautta. Suomen matkailualan liiton mukaan vuonna 2019 Espanja oli Kreikan jälkeen suosituin kohde pakettimatkamyyntissä. Kanarian saaret on ollut Espanjan suosituin kohde jo vuosia ja vuonna 2019 sinne tehtiin noin 193 000 matkaa. Kaikkiaan Espanjaan matkustaneita suomalaisia oli 233 000. (Matkapakettimyynti kasvaa yhä, Kreikka ohitti Espanjan suosituimpana matkakohteena 2020.) Kanaria- aiheisesta Facebook- ryhmästä päätettiin kysyä haastateltavia johtuen Kanarian suosiosta suomalaisten valmismatkakohteenä. Facebook- ryhmässä oli liittymishetkellä noin 8800 jäsentä ja ryhmän aktiivisuutta seurattiin muutama päivä ennen kuin julkaisu tehtiin. Ryhmä todettiin aktiiviseksi ja lähdetietoon perustuen oletettiin, että Kanaria- aiheisesta ryhmästä löytyisi potentiaalisia vastaajia, joilla on kokemusta valmismatkoista. Ryhmään tehdyn julkaisun kautta tavoitetut haastateltavat olivat naisia ja iältään 64–73-vuotiaita. Haastattelut toteutettiin puhelimen välityksellä ja haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin. Kaikkien haastatteluiden kesto oli 20–25 minuutin väliltä. Haastattelurunko, jota haastatteluissa noudatettiin, testattiin kohderyhmään kuuluvalla edustajalla ennen kuin haastattelut suoritettiin valittujen henkilöiden kanssa. Haastattelussa oli yhteensä 24 kysymystä, jotka liittyivät vastaajan omiin kokemuksiin pakettimatkoista ja suhtautumisesta vastuullisuuteen matkanjärjestäjän valinnassa tai omissa toimissa matkalla.

6.1 Haastattelut

Kriteerit haastateltaville oli yli 60- vuoden ikä ja kokemukset lentäen tehdyistä pakettimatkoista ulkomaille vähintään viimeisen viiden vuoden sisällä. Kaikki neljä haastateltavaa olivat naisia ja kaikki olivat eläkeläisiä. Haastateltavat tulivat eri puolilta Suomea, Pohjois-Pohjanmaalta, Satakunnasta ja Uudeltamaalta. Analyysissä haastateltavista käytetään henkilökoodeja A, B, C ja D, jotka ovat esiteltynä alla olevassa taulukossa 1. Taulukossa kerrotaan myös haastateltavan sukupuoli, ikä, elämäntilanne, asuinpaikka sekä tehtyjen ulkomaanmatkojen määrä viimeisen viiden vuoden sisällä. Haastattelut- luvussa käytetään valmismatkasta nimitystä pakettimatka, koska kyseistä nimitystä käytettiin myös haastatteluissa siitä syystä, koska nimityksen oletettiin olevan tutumpi haastateltaville. Kaikki kysymykset löytyvät haastattelurungosta (ks. liite 1), joka on liitteenä työn lopussa.

Taulukko 1. Haastateltavien tiedot ja henkilökoodit

Henkilö	Sukupuoli	Ikä	Elämäntilanne	Asuinpaikka	Matkat ulkomaille viimeisen viiden vuoden sisällä
A	Nainen	71	Eläkkeellä	Espoo, Uusimaa	7
B	Nainen	73	Eläkkeellä	Raahe, Pohjois-Pohjanmaa	4
C	Nainen	71	Eläkkeellä	Eura, Satakunta	8
D	Nainen	64	Eläkkeellä	Pyhäjärvi, Pohjois-Pohjanmaa	4

Kokemukset valmismatkoista

Ensimmäinen teema käsitteli vastaajan omia kokemuksia tekemistään pakettimatkoista ja kriteereistä omalle matkalle. Haastateltavilta kysyttiin myös mitä matkanjärjestäjiä he ovat käyttäneet ja miksi vastaaja suosii pakettimatkoja omatoimimatkojen sijaan, jos näin tekee. Haluttiin saada selville, myös suosiko vastaaja paikallisia hotelleja, vai ketjuhotelleja sekä onko vastaaja käynyt all inclusive -matkoilla.

Kaikki vastaajista kertoivat matkustaneensa pakettimatkalle joko puolisonsa, perheensä tai ystäviensä kanssa. Matkanjärjestäjistä Aurinkomatkat nousi käytetyimmäksi matkanjärjestäjäksi vastaajien keskuudessa. A kertoi käyttäneensä Aurinkomatkojen lisäksi myös Tjäreborgia, B kertoi vaihtaneensa Tjäreborgista Aurinkomatkoihin ja käyttävänsä nykyään TUI:ta. C ja D ovat käyttäneet viime vuodet pelkästään Aurinkomatkoja. Syitä miksi vastaajat käyvät mieluummin pakettimatkoilla omatoimimatkojen sijaan oli monia, mutta kaikista vastauksista nousi suurimpana syynä turvallisuus. Suomenkielinen palvelu ja matkaoppaat koettiin tärkeäksi kohteessa turvallisuuden takia. C mainitsi, että olisi nykyään valmis menemään omatoimimatkallekin, mutta puolisonsa turvallisuushakuisempaan pitää enemmän kiinni pakettimatkojen tuomasta turvallisuudesta. Haastateltava kuitenkin mainitsee valmismatkojen hyvinä puolina sen, ettei tarvitse sitoutua, vaikka varaisikin matkan ajoissa ja voi tehdä muutoksia matkaan. B lisäsi, että aiemmin työelämässä oli helpompaa varata matkapaketti eikä alkaa hoitamaan kaikkea erikseen, sekä perheelle ruokailut oli hyvä saada hoidettua jo etukäteen. A mainitsi, että pandemia-aikana on ollut turvallisempaa

varata pakettimatka sekä joissakin kohteissa ei ole ollut hyvää tarjontaa muuten kuin pakettimatkojen osalta.

Vastaajilta kysyttiin mihin aikaan vuodesta he ovat eniten käyneet pakettimatalla. Kaksi haastateltavaa kertoivat suosivansa kevättä eniten matkojen ajankohdissa ja yksi kertoi käyneensä eniten syksyllä matkalla. Vastaajilta kysyttiin myös lähtevätkö he matkalle sesonkiaikana vai välttelevätkö he niitä. Osa vastaajista kertoivat hieman välttelevän sesonkiaikoja, mutta lähinnä se koski sesonkia Suomessa. Suomalaisten loma-aikoja välteltiin, koska eläkkeellä tähän on mahdollisuus. Anosti, että lähtee matkalle mieluiten, jos kohteessa on jokin tapahtuma, esimerkiksi joulu, pääsiäinen tai karnevaalit.

Täytyy olla aina jotain, että en mene pelkästään vaan sen auringon vuoksi vaan että siellä sitten on samalla jotain ohjelmaa, joko Teneriffalla karnevaalit tai sitten joulu tai sitten nyt Kreikassa pääsiäinen. Niin yleensä minulla on se, että siihen sisältyy jotain muutakin ohjelmaa kuin pelkkä se matka.

Vastaajilta kysyttiin milloin he ovat käyneet viimeksi pakettimatalla. A oli käynyt viimeksi tammi-kuussa eli haastatteluajankohtaan nähden noin kaksi kuukautta sitten. B oli käynyt viimeksi viime-kuussa sekä C oli palannut kaksi viikkoa sitten matkalta. D oli käynyt edellisellä matkalla viimeksi vuonna 2019 ennen koronapandemian puhkeamista. Kun kysyttiin montako kertaa haastateltavat ovat käyneet ulkomailla viimeisen viiden vuoden aikana, saatiin vastauksiksi neljästä kahdeksaan kertaan. Tästä voidaan päätellä, että kaikki haastateltavat ovat melko aktiivisia matkustajia. Kun kysyttiin kohteita, minne vastaajat ovat matkustaneet pakettimatalla, saatiin vastaukseksi suuri määrä eri maita. Kaikki vastaajista olivat matkustaneet Kanarian saarille useamman kerran. A kertoi matkustaneensa Kanarian eri saarten lisäksi myös Kreikkaan. B oli matkustanut Turkkiin, Egyptiin, Marokkoon ja Tunisiaan. C kertoi matkustaneensa Vietnamiin, Thaimaahan, Kuubaan, Italiaan, Portugaliin, Israeliin, Arabiemiraatteihin ja Latviaan. D on matkustanut pakettimatalla Kreikkaan, Portugaliin, Italiaan ja Arabiemiraatteihin.

Valmismatkan valinta

Toinen teemoista käsittelee sitä mitä vastaaja ottaa huomioon matkan valinnassa ja mitä kriteereitä on valmismatkalle. Kaikki vastaajista kertoivat varaavansa matkansa nykyään internetistä. C

kertoi myös varanneensa soittamalla viime matkansa, koska kuuden viikon pituisia matkoja ei saanut varattua suoraan internetistä. A kertoi myös varaavansa matkoja netin sekä puhelimen välityksellä. B kertoi varanneensa myös matkatoimistosta suoraan siihen asti, kunnes sen toiminta loppui hänen kaupungistaan ja nykyään varaavansa netistä. D varaa matkansa netin välityksellä.

Kaikki vastaajista kertoivat ottavansa matkakohteesta selvää etukäteen, varsinkin kun se on helppoa nykyään internetin ansiosta. Tekijöitä, joita haastateltavat huomioivat pakettimatkaa varatesaan olivat kahdelle haastateltavalle aurinko ja lämpö, jotka koettiin todella tärkeiksi kriteereiksi. B nosti esille, että kohteeseen ei saa olla liian pitkä lentomatka. Lisäksi hän mainitsi luonnon sekä all inclusive -matkustusmuodon kriteerinä omalle matkalleen. C kertoi, että puolisonsa turvallisuudenhakuisuuden takia on tullut lähdettyä monta kertaa samoihin paikkoihin, mutta häntä itseä kiinnostaa uutuus ja eksotiikka. Hän myös lisäsi, että hänellä ei ole erikoisia periaatteita tai että hän ajattelisi ensisijaisesti kohteen ihmisoikeuksia matkaa valitessaan. D kertoi valitsevansa matkan kohteen kiinnostavuuden perusteella, mutta myös kohtuullinen hinta oli tärkeä kriteeri.

Kolme vastaajista kertoi käyneensä all inclusive -matkoilla. B kertoi nykyään käyvänsä pelkästään all inclusive -matkalla, C kertoi käyneensä pari kertaa ja D kertoi käyneensä, mutta suosivansa nykyään mieluummin puolihoitoa tai että vain pelkkä aamupala kuuluu pakettiin. A kertoi, ettei ole koskaan varannut all inclusive -matkaa.

Ennen käytiin useammin all inclusive -matkoilla mutta tuntui että siinä tuli liian usein syötyä ja halusi vähän muutakin ruokaa, kun hotellilta. Puolihoitoa ollaan sitten käytetty, että kuuluu aamupala ja päivällinen tai sitten vaan pelkkä aamupala ja muuten syöty sitten siellä kaupungilla.

Vastaajilta kysyttiin, että ruokailevatko he paikallisissa ravintoloissa vai pelkästään hotellilla. A kertoi, että suurimmilta osin ruokailu suoritetaan paikallisissa ravintoloissa ja hän lisäsi, ettei halua käydä ollenkaan ketjuravintoloissa syömässä lomamatkalla. B kertoi syövänsä yleensä hotellilla, mutta käyvänsä vähintään kahvilla tai välipalalla paikallisissa ravintoloissa tai kahviloissa. C kertoi käyvänsä paikallisissa ravintoloissa pääsääntöisesti ja nosti esille, että paikallisissa ravintoloissa on yleensä erilainen tunnelma ja ne ovat omaperäisempiä. D kertoi syövänsä hotellilla, että paikallisissa ravintoloissa.

Pääsääntöisesti hotellilla mutta sitten kun kävellään paljon ja katellaan paikkoja ja näin niin saatetaan pistäytyä syömässä jossain ihan paikallisessa ravintolassa tai vähintään kahvit tai jotakin välipalaa tai jätskillä. Että kyllä käytetään niitä paikallisia palveluita.

Vastaajilta kysyttiin suosivatko he ketjuhotelleja vai paikallisia hotelleja. Kaikki vastaajista kertovat käyttäneensä suurilta osin paikallisia hotelleja. C nosti lisäksi, että ketjuhotelleja on käyttänyt esimerkiksi Vietnamsissa, koska siellä pienemmän paikallisen hotellin hyvä taso ei ole taattua. Hän kertoi myös valitsevansa hotellin nettiarvosteluiden perusteella. D kertoi, että suurimmalta osin hotellit, joissa matkalla on yöpynyt ovat olleet paikallisia.

Ei ole mitään tuommoista, että pakko olla ketjuhotelli, aika monta kertaa kyllä ollut, kun yleensä jos menee johonkin Vietnamiin tai tonne niin sitten haluaa tiettyä tasoa niin sitä ei välttämättä sitten saa. Ei ainakaan niin hyviä arvosteluita netistä jostain pienemmästä paikasta. Minulla ollut minimi aina, että on oltava vähintään 3 tähteä, sitten neljää tähteä on aika paljon ollut. Mulla on enemmänkin sen tähtiluokitus, kun näkee suuntaa antavia arvosteluja.

Aina paikallista, että omistus pohja olisi maanomistajien niin kuin Espanjassa espanjalaisista ja Kreikassa kreikkalaisista. En halua käyttää lainkaan sellaisia, joissa omistus pohja on tuntematon.

Paikallisia hotelleja. Ei me tämmöisiin ketjuhotelleihin olla menty, että paikalliset on ihan hyviä.

Kestävä matkailu ja vastuullisuus

Seuraava teema käsitteli haastateltavan omaa suhtautumista kestäväan matkailuun ja siihen vaikuttaako matkanjärjestäjän vastuullisuus vastaajan ostopäätökseen. Kaikki haastateltavista kokivat kestävan matkailun tärkeäksi asiaksi. Kaksi haastateltavista nostivat liian lentomatkustuksen ongelmaksi. Liian usein tehtävät viikon matkat koettiin huonona ympäristön kannalta. A koki viikon kestävät matkan Kanarian saarille huonona ja varsinkin esimerkiksi Thaimaahan suuntautuvat vain yhden viikon lomat järjettöminä pitkän lentomatkan takia. A koki myös viikon lomat ongelmallisina sen takia, koska lämpö tai aurinko ei ole taattu niin lyhyen ajan sisällä ja korosti että jos vain on mahdollista rahallisesti niin ekologisuudenkin takia vähintään kahden viikon lomamatkat ovat parempi vaihtoehto. B kertoi matkustavansa harvemmin, mutta eläkkeellä ollessa viipyvänsä matkoilla pidempään. C mainitsi ympäristöstä huolehtimisen tärkeäksi, esimerkkinä että ei vahingoita

tai roskaa luontoa. D kokee kestävän matkailun tärkeäksi, mutta sen toteutuminen ei vaikuta hänen matkan valintaan.

Kaksi vastaajista kertoivat ottavansa huomioon ostopäätöksessään kompensoiko matkanjärjestäjä aiheutetut hiilidioksidipäästöt. A kertoi luottavansa Aurinkomatkojen matkoilla näin tapahtuvan, koska Aurinkomatkat ovat Finnairin omistuksessa. B kertoi ottavansa asian huomioon ja että tulevan varatun matkansa tiedoissakin kerrottiin, että yhtiö kompensoi hiilidioksidipäästöt. C ja D puolestaan kertoivat, etteivät ota huomioon matkan valinnassa hiilidioksidipäästöjen kompensointia vaan tärkeintä on, että matkanjärjestäjä on hyvä ja luotettava.

Vastaajilta kysyttiin ottavatko he selvää matkanjärjestäjän vastuullisuudesta etukäteen. Kaksi haastateltavista kertoivat, etteivät ota asiasta selvää etukäteen. A ilmaisi, että tietoa on vaikea saada selville eikä tietoa etsi vaan luottaa matkanjärjestäjän nimeen, että asiat on hoidettu parhaalla mahdollisella tavalla. C kertoi, ettei ota asiasta selvää, vaan eläessään maaseudulla omistaen metsää tekemällä oman osansa muulla tavoin. B kertoi ottaneensa selvää vastuullisuudesta vaihdettuaan matkanjärjestäjästä toiseen. D on lukenut vastuullisuudesta matkanjärjestäjän nettisivuilta, mutta se ei kuitenkaan ole vaikuttava tekijä ostopäätöksessä.

Kaksi haastateltavista kertoivat, ettei ole muuttanut matkustuskäyttäytymistään viimeaikaisen ympäristökeskustelun takia. Aiheen ajankohtaisuus on saanut kuitenkin ajattelemaan ympäristöä enemmän, mutta mitään konkreettisia muutoksia omaan käytökseen ei oltu liiemmin tehty. Järkevä lentäminen ilmaston kannalta nostettiin kuitenkin esille jälleen tärkeänä ympäristön kannalta.

Kyllä mä matkustan ihan riippumatta siitä kuinka saastunutta on niin mä matkustan sen mitä mä haluan kaksi kertaa vuodessa, ettei se siihen määrään ole vaikuttanut. Mutta juuri se että ei mielellään niinku viikoksi, mä en ollenkaan suostu sellaiseen. Siinä otan sen huomioon, mutta en mä rupea sen takia vähentämään matkailua ulkomaille, niin kauan kuin nyt ainakin taloudellisesti on mahdollista, mutta turhia lentoja, pieniä lentoja pitää välttää. Mähän oon käynyt Tukholmassakin joskus lentäen mutta en mä enää kävisi.

On se pistänyt ajattelemaan voisiko tehdä jotain asioita toisin, että miettiä sitä vastuullisuutta, mutta tämä koronapandemia on enemmänkin muuttanut sitä matkustuskäyttäytymistä.

Vastuullisuus matkakohteessa

Viimeinen teema koski haastateltavan vastuullisuutta matkakohteessa. Aiheesta haluttiin saada selville kohderyhmän toiminnan vastuullisuudesta itse matkakohteessa. Heiltä kysyttiin kulkuneuvoista kohteessa, paikallisten palveluiden käytöstä, aktiviteeteistä ja retkistä sekä yleisesti omista vastuullisista teoista matkakohteessa.

Kaikki haastateltavista kertoivat käyttävänsä pääsääntöisesti julkista liikennettä ja heidän tapauksissansa busseja liikkumiseen. Kohtuulliset matkat mentiin jalan, mutta taksejakin käytettiin välillä ja yksi haastateltava kertoi käyttävänsä taksia vain hätätilanteissa. Kaikki neljä haastateltavaa kertoivat käyttävänsä paikallisia ravintolapalveluja sekä kolme kertoi käyttävänsä paljon kauneushoito- tai hyvinvointipalveluita matkalla, esimerkiksi kampaajaa, kosmetologia tai hierojaa. C kertoi myös käyttäneensä pesulaa ja ompelijaa matkakohteessa sekä D kertoi käyvänsä usein paikallisilla markkinoilla ostamassa tuliaisia tai matkamuita paikallisilta myyjiltä ja muutenkin ostavansa paikallisista liikkeistä.

Pesulaa olen käyttänyt aika paljon ja ompelupalveluja viime matkalla, kun ostin uuden vaateen ja piti vähän fikсата niin käytin ihan paikallista ammattilaista. Mitä enemmän käy ja tulee tutuksi paikoista niin uskaltaa jo ajatellakin, että saisikohan täältä tätä ja tätä asiaa. Niinomaan ne on paikallisia ihmisiä.

Haastateltavat kertoivat tehneensä monenlaisia retkiä tai aktiviteetteja kohteessa. Suurimpana vastauksista nousi nähtävyyksien kiertely. A kertoi lisäksi käyneensä viinitiloilla ja museoissa ja esimerkiksi Kreikassa koko saaren kiertoajeluilla. B mainitsi käyneensä paljon kokopäivän kestäville retkillä, esimerkiksi Kanarialla luolakylässä ja viinitiloilla. Hän mainitsee, että hänelle on tärkeää päästä näkemään matkalla muutakin kuin pelkän hotellin alueen. C kertoi tehneensä paljon koko päivän kestäviä vaelluksia esimerkiksi Teneriffalla Mascan laaksossa, mutta nykyään tekevänsä enemmän omatoimisia retkiä, koska suurin osa retkistä on jo nähty tai koko päivän retkillä on liikaa kohteita mitkä ei kiinnosta tarpeeksi. D kertoi käyneensä retkillä tutustumassa kohteeseen tai sen lähiympäristöön. Lisäksi hän kertoi heidän tehneen omatoimisia retkiä vuokraamalla auton ja kulkemalla itsenäisesti kohteessa.

Nykyään en juurikaan osta retkiä enää sen takia että ne on kaikki nähty ja koko päivän retkellä on liian monta niitä kohteita mistä en välittäisi ollenkaan. Sen takia nyt on helppo, kun on sen verran kielitaitoa ja rohkeutta että tekee ihan omat retket.

Meille molemmille lomalla on puolison kanssa tärkeintä, että se on todella semmoinen rentouttava, ettei tarvitse katsoa kalenteria ja kelloa, että milloin joku juttu alkaa tai että pitää juuri silloin ja silloin lähteä, että omaehtoista pitää olla.

Kaikki vastaajista sanovat ottavansa vastuullisuuden huomioon omissa teoissa matkakohteessa. Kaikki vastaajista nimesi vastuullisiksi toimikseen jätteiden käsittelyn ja ettei roskia heitetä luontoon. A kertoi myös esimerkkinä, ettei lakanoita tai pyyhkeitä tarvitse vaihtaa usein.

Jätteiden käsittely on ainakin meidän hotellilla ollut ihan hyvin järjestetty että kaikki jätteet on eritelty käytävillä, sillä tavalla huomioon. Se mitä niissä puitteissa voi ottaa huomioon niin olen kyllä ottanut. Elää ihmisiksi niin kuin täällä kotimaassakin.

Kyllä. Esimerkiksi roskia jos näkyy niin otetaan mukaan ja laitetaan seuraavaan roskikseen. Kyllä me yritetään vastuullisesti toimia.

6.2 Johtopäätökset

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, miten vastuullisuustekijät vaikuttavat seniorin valmismatkan valintaan sekä lisäksi, miten seniorit soveltavat itse vastuullisuutta valmismatkalla. Haastattelussa kysymykset jaettiin kolmeen eri teemaan: Vastaajan omiin kokemuksiin valmismatkoilta, yleisesti suhtautumisesta kestävään matkailuun ja vastuullisuuteen sekä omiin toimiin matkakohteessa. Kaikki neljä vastaajista olivat varsin aktiivisia matkailijoita, sillä viimeisten viiden vuoden aikana he olivat matkustaneet ulkomaille 4–8 kertaa. Tässä täytyy ottaa huomioon, että koronapandemian pahimpien sulkujen syystä matkustaminen oli tauolla, sekä yksi vastaajista oli jatkanut ulkomaille matkustamisen välttelyä koronan vuoksi edelleen, vaikka ennen sitä tuli matkusteltua paljonkin. Haastatteluissa selvisi, että kaikki vastaajat kävivät pakettimatkoilla joko puolisonsa, perheensä tai ystäviensä kanssa.

Syitä, miksi vastaajat ovat valinneet valmismatkan omatoimimatkan sijaan oli monia, mutta turvallisuus nousi tärkeimmäksi syyksi. Senioreille tärkeimpiä arvoja elämässään onkin turvallisuus, eikä tähän tule poikkeusta tässäkään tutkimuksessa. (Tietoisku: Millainen on ikääntyvä asiakas nyt ja huomenna? 2020.) Matkaoppaan läsnäolo koettiin turvallisuutta lisäävänä tekijänä, kun kielitaito ei välttämättä riitä toimimaan ulkomaille.

Vastauksista kävi ilmi, että seniorimatkoilijat matkustavat sesonkiaikana. Seniorit lähinnä välttelivät matkustamista Suomen loma-aikoina. Esille nousi myös, että jopa suositaan ulkomaille menoa sesongin huipulla, kun kohteessa on meneillään joku tapahtuma tai juhla, esimerkiksi joulun tai pääsiäisen. Sesonkiaikojen ulkopuolella matkustaminen olisi vastuullisempaa, koska tällöin paikalliset saisivat tuloja ympäri vuoden eikä kaikki toiminta keskittyisi vain sesonkiaikaan (Kalmari & Kelola 2009, 20).

Kolmella vastaajalla oli aikaisempaa kokemusta all inclusive -matkoista. Yksi vastaajista kertoi nykyään suosivansa pelkästään all inclusive -lomaa, niiden vaivattomuuden ja helppouden takia. All inclusive -lomaa pidetään huonona valintana vastuullisuuden kannalta, koska matkailijan ei välttämättä tarvitse poistua hotellin rajojen ulkopuolelle ja näin paikalliset kauppiat, ravintoloitsijat ja muut yrittäjät jäävät ilman tuloja (Kalmari & Kelola 2009, 84).

Vastaajat eivät liiemmin ottaneet selvää matkanjärjestäjän vastuullisuudesta matkaa valitessaan. Ainoastaan yksi kertoi selvittäneensä asiaa vaihdettuaan matkanjärjestäjästä toiseen sekä toinen kertoi lukeneensa asiasta matkanjärjestäjän nettisivuilta, mutta se tieto ei vaikuttanut kuitenkaan hänen ostopäätökseensä. Ilmaistiin myös, että matkanjärjestäjän vastuullisuudesta ei löydy tietoa helposti. Matkanjärjestäjän rooli kestävän matkailun toteutumisessa, on suuri, joten sillä minkä matkanjärjestäjän matkailija valitsee, on suuri vaikutus kestävän matkailun toteutumisessa. Monet matkanjärjestäjät esittelevät nettisivuillaan toimiansa vastuullisuuden hyväksi, sekä tieto on löydettävissä varsin vaivattomasti. Vanhemmille ihmisille netissä liikkuminen saattaa toki olla haaste, eikä kaikkea tietoa välttämättä löydy, vaikka haluaisi. Vastaajista vain yksi kertoi ottavansa huomioon kompensoiko matkanjärjestäjä aiheutetut hiilidioksidipäästöt. Toinen vastaaja luotti näin tapahtuvan, kun käyttää suomalaista lentoyhtiötä.

Kestävä matkailu koettiin tärkeänä tai jopa välttämättömänä asiana. Vastaajat antoivat esimerkeinä omasta toiminnastaan roskaamattomuuden ja luonnon huomioimisen. Kaksi vastaajista nostivat esille, että pyrkivät välttämään turhia ja lyhyitä lentoja, sekä pyrkivänsä viipymään kohteessa mahdollisimman kauan. Pidemmän ajan kohteessa viettäminen ja niin sanottu hidas matkustustapa onkin vastuullisempi tapa matkustaa (Valitse vähäpäästöinen liikkumismuoto n.d). Muutama vastaaja oli epävarma kysymyksen tarkoituksesta, joten haastattelija avasi haastateltaville kestävän matkailun käsitettä myös sen taloudellisesta ja sosio-kulttuurisesta puolesta, jotta saataisiin

laajempia vastauksia, mutta lähinnä vastaukset koskivat silti kestävyiden ekologista ulottuvuutta. Vaikka kaikki haastateltavat kokivat kestävä matkailun tärkeäksi asiaksi, keskustelu kestävästä kehityksestä tai ympäristöstä ei ollut muuttanut heidän omaa matkustuskäyttäytymistään kestävämpään suuntaan. Kestävyttä mietittiin nykyään enemmän, mutta konkreettisia muutoksia matkailukäyttäytymiseen ei oltu kuitenkaan tehty. Kuitenkin monesti mainittu turhan lentomatkustuksen karsiminen on ympäristön kannalta hyvä ratkaisu.

Kaikki vastaajista pyrkivät käyttämään julkista liikennettä liikkuessaan matkakohteessa, mikä on ympäristöystävällisempi ratkaisu kuin vaikka taksin käyttäminen, vaikka niitäkin kerrottiin tarvittaessa käytettävän. Vastaajat kertoivat suosivansa pääasiassa enemmän paikallisia hotelleja ketjuhotellien sijaan sekä käyttävänsä mahdollisimman paljon paikallisia palveluja matkakohteessa ollessaan. Paikallisten ravintoloiden kerrottiin olevan tunnelmallisempia ja omaperäisempiä kuin hotellien ravintolat ja siksi paikallista suosittiinkin enemmän. Poikkeuksena all inclusive -lomat, jossa ruokailut hoidetaan pelkästään hotellissa. Kuitenkin all inclusive -lomia suosiva matkailija kertoi käyttävänsä myös paikallisia ruokapalveluita, jos on päätenyt kauemmas hotellin läheltä ja muutenkin ostavansa välipalaa paikallisista paikoista. Paikallisten hotellien sekä ravintoloiden suosiminen on matkailijalta vastuullinen teko. Näin varmistetaan, että rahat menevät varmasti paikallisille eikä vuoda kohteen ulkopuolelle (Kalmari & Kelola 2009, 83).

Viimeisenä vastaajilta kysyttiin, että huomioivatko he vastuullisuuden omissa teoissaan matkakohteessa. Kaikki kertoivat näin tekevänsä ja esille nostettiin jätteiden lajittelu ja muutenkin roskien vieminen roskiin. Kerrottiin, myös ettei lakanoita ja pyyhkeitä ole syytä vaihtaa usein, mikä säästää vettä. Nämä kaikki teot ovat ympäristöllisesti vastuullista toimintaa matkailijalta. Kuitenkin myös taloudellinen ja sosio-kulttuurinen puoli toteutui siinä määrin että haastateltavat suosivat melkein poikkeuksetta paikallisia palveluja ja ketjuyrityksiä saatettiin jopa vältellä lomamatkalla. Vastauksista kävi ilmi, että kestävä matkailu nähdään hieman yksipuolisesti vain ekologisesta näkökulmasta. Kuitenkin vastauksista selvisi muuten, että kaikki vastaajat ottavat paikalliset huomioon sekä ottavat selvää matkakohteesta ennen matkaa mahdollisimman paljon, mikä on sosio-kulttuurisen kestävyiden näkökulmasta vastuullista toimintaa.

Tutkimuskysymykseen: ”Miten vastuullisuustekijät vaikuttavat seniorin valmismatkan valintaan?” saatiin haastatteluilla vastauksia. Seniorit eivät juurikaan ota selvää matkanjärjestäjän vastuullisuudesta tai jos ottavat, asialla ei ole painoarvoa matkan valinnassa. Matkakohteen valinnassa kriteereitä olivat lämpö, kohtuullinen lentomatka ja matkan hinta. Lisäyksenä kenelläkään ei ollut periaatteita maan kohteen valinnassa, ja yksi vastaaja mainitsi, ettei sen suuremmin mieti kohdemaan ihmisoikeuksia, kun tekee päätöstä matkakohteesta. Vastaajat eivät myöskään ottaneet huomioon matkan valinnassa kompensoiko matkanjärjestäjä aiheuttamansa hiilidioksidipäästöt, yhtä vastaajaa lukuun ottamatta. Lopputuloksena voidaan sanoa että, vastuullisuustekijät eivät vaikuta seniorimatkoilijoiden valmismatkan valintaan. Toiseen tutkimuskysymykseen, miten seniorimatkoilijat soveltavat itse vastuullisuutta valmismatkalla, saatiin myöskin päteviä vastauksia. Vastaajat kertoivat toimivansa paikallisia kunnioittavasti, suosien paikallisia palveluita sekä kohdellen luontoa arvokkaasti ja säästären vedenkulutuksessa. Konkreettisten tekojen näkökulmasta seniorit toimivat varsin vastuullisesti matkakohteessa ollessaan.

Tutkimuksessa selvisi paljon senioreiden tietämyksestä matkanjärjestäjän vastuullisuudesta. Kävi ilmi, ettei kaikissa tapauksissa tietoa vastuullisuusasioista löydetty matkanjärjestäjän nettisivuilta, vaikka asia olisikin saattanut kiinnostaa. Tutkimuksen kehittämisehdotuksena, voidaan miettiä, kuinka matkanjärjestäjän tulisi viestiä vastuullisuudesta seniorimatkoilijoille. Onko nettisivuilla kerrottu informaatio kaikkien iäkkäimpien matkoilijoiden löydettävissä, vai pitäisikö viestimistä heille miettiä jollain toisella tavalla. Onko internet välttämättä oikea väylä viestiä, tai onko vastuullisuusasiat mahdollista laittaa selkeämmin esille nettisivuille, jotta tietoa ei tarvitsisi etsiä monen eri otsikon alta tai linkkien takaa. Tutkimuksessa selvisi, että seniorit ovat halukkaita toimimaan vastuullisesti, joten vastuullisuusasiat pitäisi tuoda heidän tietoisuuteensa, jotta he onnistuisivat toimimaan vastuullisella tavalla valitessaan valmismatkaa. Jatkotutkimuksena voitaisiin tutkia, että mistä kanavista matkanjärjestäjän vastuullisuuteen liittyvät asiat saavuttaisivat seniorit vaivattomimmin.

7 Pohdinta

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää miten vastuullisuustekijät vaikuttavat seniorin valmismatkan valintaan ja lisäksi, miten seniorit soveltavat itse vastuullisuutta valmismatkalla. Tutkimuskysymykseen onnistuttiin saamaan vastaukset, joten tutkimus voidaan katsoa onnistuneeksi.

Tutkimuksen alussa päätettiin, että haastatteluja tulisi saada vähintään neljä ja tämä määrä saavutettiin.

Tietoperustan kirjoittaminen oli varsin vaivatonta, koska matkanjärjestäjät kiinnostivat opinnäytetyön tekijää ja näistä oli omiakin kokemuksia, joten tietoa oli helppo lähteä etsimään eri hakusanoihin esimerkiksi Jyväskylän ammattikorkeakoulun verkkokirjastosta. Senioreista kohderyhmänä löytyi vaivattomasti relevanttia tietoa, mutta teoria senioreiden valmismatkoista oli hieman haasteellisempaa löytää, mutta tarvittavat teoriat löytyivät englanninkielisenä. Johdonmukaisuuden säilyttäminen tuotti haasteita kestävän matkailun ja vastuullisen matkailun käsitteiden kanssa. Käsitteet vaativat paljon perusteluja miksi tietyssä kohdassa käytettiin jompaakumpaa sanaa, koska näiden käsitteiden ero on jollain tapaa häilyvä, mutta kuitenkin merkittävä.

Haasteltavien etsinnässä oli myös omat haasteensa, jotta saatiin halukkaaksi ilmoittautuneisiin haastateltaviin yhteys. Koska haastateltavia etsittiin Facebookista, haastateltavien kanssa sovittiin asioista Facebookin Messenger sovelluksessa. Tässä ilmeni ongelmia, kun viestit eivät menneet perille kaikille haastateltaville ja yksi potentiaalinen haastattelu peruuntuikin tämän kommunikaatio-ongelman myötä. Onneksi sähköpostin välityksellä pystyttiin myös sopimaan haastatteluista, kun viestipalvelu Messenger ei toiminut halutulla tavalla ja tarvittu neljä haastattelu saatiin sovittua ja suoritettua. Haastattelemisen puhelimen välityksellä oli uutta haastattelijalle, mutta haastatellut olivat onnistuneita sekä kysymyksiin saatiin jopa odotettua laajempia vastauksia. Etukäteen huolta aiheutti puhelun äänittäminen toisella laitteella, ettei äänen laatu kärsisi liikaa ja haastatellut onnistuttaisiin litteroimaan. Huoli osoittautui kuitenkin turhaksi ja kaikista haastatteluista saatiin selvää ongelmitta ja ne saatiin muutettua tekstimuotoon.

Tutkimus antoi uutta tietoa alalle senioreiden vastuullisuudesta ja halusta toimia vastuullisesti. Senioreiden vastuullisuutta valmismatkojen näkökulmasta ei ollut tutkittu aiemmin, joten tutkimus oli tarpeellinen toteuttaa. Suomalaisten matkailua on toki tutkittu vastuullisuuden näkökulmasta paljon ja näihin olikin mielenkiintoista verrata saatuja tuloksia. Seniorit osoittautuivat hyvin vastuullisiksi matkalla ollessaan, mutta tietoisuutta voisi myös lisätä valmismatkan valinnan vastuullisuuden näkökulmasta ja esimerkiksi paikallisten yrittäjien ja tuotteiden suosimisesta, vaikka kyseiset seniorit sitä jo tekivätkin. Tutkimuksen luotettavuutta olisi parantanut haastateltavien

suurempi määrä, jotta kylläntyminen olisi toteutunut tuloksissa, mutta saadut tulokset antavat jo arvokasta, uutta tietoa alalle, vaikka sitä ei voidakaan yleistää kaikkiin senioreihin.

Lähteet

Air based package holidays abroad in 2021. 2021. Association of Finnish Travel Industry 19.1.2021. Viitattu 14.4.2022. <https://www.smal.fi/loader.aspx?id=747dcf6f-bd53-4294-bddd-09753b127f93>.

Aurinkomatkat seitsemättä kertaa Suomen vastuullisin matkailubrändi Sustainable Brand Index 2022 -tutkimuksessa. 2022. Aurinkomatkojen mediatiedote 24.3.2022. Viitattu 25.3.2022. https://www.aurinkomatkat.fi/mediatiedotteet/24-03-2022/aurinkomatkat-seitsematta-kertaa-suomen-vastuullisin-matkailubrändi-sustainable-brand-index-2022-tutkimuksessa?fbclid=IwAR3_v1qe74voo0hsLJBEUgC7m7CaD5_fkJ2Kr0TDu9KKpX0ciBZxiqRN5fk.

Blinnikka, P. 2020. Mitä on vastuullinen matkailu? Mitä eroa on kestäväällä ja vastuullisella matkailulla? Kirjoitus Jamkin liiketoimintayksikön Turbiini- blogissa 8.9.2020. Viitattu 9.5.2022. <https://blogit.jamk.fi/turbinaattori/2020/09/08/mita-on-vastuullinen-matkailu-mita-eroa-on-kestavalla-ja-vastuullisella-matkailulla/>.

Frilander, J. 2013. Seniorit valtaavat matkailumarkkinoita kovalla vauhdilla. Uutinen Yle:n verkkosivuilta 2.10.2013. Viitattu 23.3.2022. <https://yle.fi/uutiset/3-6842057>.

Goodwin, H. 2016. Responsible Tourism: Using Tourism for Sustainable Development. 2. p. Oxford: Goodfellow Publishers.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. 15.–17. painos. Helsinki: Tammi.

Ilmastokompensaatio. N.d. Vastuullinen matkailu. Tjäreborgin verkkosivut. Viitattu 25.3.2022. <https://www.tjareborg.fi/vastuullinen-matkailu/ilmastokompensointi>.

Ilmastokompensointi. N.d. Kestävä matkailu. TUI:n verkkosivut. Viitattu 25.3.2022. <https://www.tui.fi/tietoa-tuista/kestava-matkailu/ilmastokompensointi/>.

Kahdeksan syytä, miksi suomalaisen kannattaa ostaa valmismatka. N.d. Suomen matkailualan liiton verkkosivut. Viitattu 16.3.2022. <https://www.smal.fi/fi/SMAL/Valmismatkakampanja/Helppous-ja-edullisuus>.

Kalmari, H. 2020. Vastuullinen matkailija: Millainen on reilun pelin valmismatka? Apu-lehti 11.3.2020. Viitattu 9.3.2022. <https://www.apu.fi/artikkelit/vastuullinen-matkailija-millainen-on-reilun-pelin-valmismatka>.

Kalmari, H & Kelola, K. 2009. Vastuullisen matkailijan käsikirja. Helsinki: Image.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä: Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas: Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Karisto, A. 2004. Kolmas ikä: Uusi näkökulma väestön vanhenemiseen. Ikääntyminen voimavarana. Tulevaisuusselonteon liiteraportti 2004. Viitattu 22.11.2021. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10224/4042/kolmas_ika_uusi_nakokulma2004.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Karisto, A. & Konttinen, R. 2004. Kotiruokaa, kotikatua ja kaukomatkailua: Tutkimus ikääntyvien elämäntyyleistä. Helsinki: Palmenia-kustannus.

Kestävä matkailu lyhyesti. N.d. Business Finlandin verkkosivut. Viitattu 2.4.2022. <https://www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/palvelut/matkailun-edistaminen/vastuullisuus/kestava-matkailu-lyhyesti>.

Kirk, J. & M.M. Miller 1986. Reliabiliteetti. Luku 3.3.2. kokonaisuudesta Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV. Viitattu 14.5.2022. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_3_2.html.

Käytä rahasi reilusti. N.d. Reilun matkailun yhdistyksen verkkosivut. Viitattu 17.3.2022. <https://www.reilumatkailu.fi/reilun-matkailijan-ohjeet/kayta-rahasi-reilusti/>.

Laslett, P. 1996. A fresh map of life: The emergence of the third age. 2nd ed. Basingstoke: Macmillan.

Lominé, L & Edmunds, J. 2007. Key concepts in tourism. New York: Palgrave Macmillan.

Marski, L. 2021. Matkailun suuntana kestävä ja turvallinen tulevaisuus 10.2.2021. Työ- ja elinkeinoministeriön toimialaraportti. Viitattu 2.5.2022. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162841/TEM_2021_01_t.pdf.

Matkanjärjestäjän avustamisvelvollisuus. N.d. Matkapaketit ja yhdistetyt matkajärjestelyt. Kilpailu- ja kuluttajaviraston verkkosivut. Viitattu 16.3.2022. <https://www.kkv.fi/kuluttaja-asiat/matkustaminen-ja-majoitukset/matkapaketit-ja-yhdistetyt-matkajarjestelyt/matkanjarjestajan-avustamisvelvollisuus/>.

Matkapakettimyynti kasvaa yhä, Kreikka ohitti Espanjan suosituimpana matkakohteena 2020. Suomen matkailualan liiton mediatiedote 15.1.2020. Viitattu 9.5.2022. <https://www.smal.fi/loader.aspx?id=e7a71bf1-b953-4c6c-aaea-af98f3af4421>.

Mikä on matkapaketti? N.d. Matkapaketit ja yhdistetyt matkajärjestelyt. Kilpailu- ja kuluttajaviraston verkkosivut. Viitattu 16.3.2022. <https://www.kkv.fi/kuluttaja-asiat/matkustaminen-ja-majoitukset/matkapaketit-ja-yhdistetyt-matkajarjestelyt/mika-on-matkapaketti/>.

Mitä on reilu matkailu? N.d. Reilun matkailun yhdistyksen verkkosivut. Viitattu 2.4.2022. <https://www.reilumatkailu.fi/mita-on-reilu-matkailu/>.

Morrow, K. 2019. What Does All-Inclusive Mean? Answering All Your Questions. Artikkelit Sandals blog- verkkosivuilta 22.5.2019. Viitattu 17.3.2022. <https://www.sandals.com/blog/what-does-all-inclusive-mean/>.

Pakettimatka. N.d. Käsitteet. Tilastokeskuksen verkkosivut. Viitattu 16.3.2022. <https://www.stat.fi/meta/kas/pakettimatka.html>.

Pakettimatalla vuonna 2018: Mitä matkailijan tulee tietää oikeuksistaan? N.d. Suomen matkailualan liiton verkkosivut. Viitattu 16.3.2022. <https://www.smal.fi/fi/SMAL/Valmismatkakampanja/Pakettimatalla-vuonna-2018>.

Patterson, I. 2006. Growing older: Tourism and leisure behaviour of older adults. CABI.

Pihlström, B., Syrjänen O. & Lahtinen Å. N.d. Matkailun arvot. Viitattu 9.5.2022. https://matkailujayhdistys.fi/application/files/2914/7747/4193/1.1_b_pihlstrom_matkailun_arvot.pdf.

Puustinen, A. & Rouhiainen, U-M. 2007. Matkailumarkkinoinnin teorioita ja työkaluja. Helsinki: Edita.

Renfors, S-M. 2008. Virkailijasta konsultiksi. Pori: Satakunnan ammattikorkeakoulu.

Räikkönen, J. 2014. Enabling experiences - The role of tour operators and tour leaders in creating and managing package tourism experiences. Väitöskirja. Turun yliopisto, Turun kauppakorkeakoulu. Viitattu 16.3.2022. https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/101128/Ae13_2014.pdf?sequence=2&isAllowed=y.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2009. Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Viitattu 6.5.2022. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/tietoaarkisto/julkaisut/kvalimotv.pdf>.

Sankari, A & Jyrkämä, J. 2001. Lapsuudesta vanhuuteen: län sosiologiaa. Tampere: Vastapaino.

Suomi lukuina 2021. N.d. Tilastotietoja Suomesta ja suomalaisista. Tilastokeskus. Viitattu 22.11.2021. <https://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluetteloyytilu202100202123490netp2.pdf>.

Tietoisku: Millainen on ikääntyvä asiakas nyt ja huomenna? 2020. Uutinen kaupan liiton verkkosivuilta 5.5.2020. Viitattu 14.5.2022. <https://kauppa.fi/uutishuone/2020/02/05/tietoisku-millainen-on-ikaantyyva-asiakas-nyt-ja-huomenna/>.

Travel reservations. N.d. Finnish travel 2019. Tilastokeskus. Viitattu 23.3.2022. https://www.stat.fi/til/smat/2019/smat_2019_2020-06-11_en.pdf.

Turunen, A. 2010. Kestävän matkailun infopaketti. Helsinki Declaration. Viitattu 9.3.2022. <https://www.smal.fi/loader.aspx?id=2989a1e4-a78f-4e3a-981f-2663b4398e07>.

Valitse vähäpäästöinen liikkumismuoto. N.d. Reilun matkailun yhdistyksen verkkosivut. Viitattu 10.5.2022. <https://www.reilumatkailu.fi/reilun-matkailijan-ohjeet/valitse-vahapaastoinen-liikkumismuoto/>.

Vastuullisuus 2019. Tourism ABC. Matkailuyrityksen verkkokoulutus- verkkosivut 30.4.2019. Viitattu 9.5.2022. <https://blogi.eoppimispalvelut.fi/tourismabc/vastuullisuus/>.

Vastuullinen matkailu. N.d.a. House of Laplandin verkkosivut. Viitattu 9.3.2022. <https://www.lapland.fi/fi/matkailu/vastuullinen-matkailu/>.

Vastuullinen matkailu. N.d.b. ISIC:in verkkosivut. Viitattu 25.3.2022. <https://www.isic.fi/opiskelija-elama/vastuullinen-matkailu/>.

Vastuullisuus Aurinkomatkoilla. N.d. Aurinkomatkojen verkkosivut. Viitattu 25.3.2022. <https://www.aurinkomatkat.fi/vastuullinen-matkailu>.

Vastuullisuusasiat ohjaavat suomalaisten matkavalintoja yhä useammin. 2019. Suomen matkailualan liiton mediatiedote 18.10.2019. Viitattu 23.3.2022. <https://www.smal.fi/loader.aspx?id=9b3f5119-1d07-4ec6-bf5b-e939902da394>.

Venttola, E. 2019. Näin valitset sopivan matkanjärjestäjän – seitsemän vinkkiä ensikertalaiselle. Rantapallon verkkosivut 12.11.2019. Viitattu 25.3.2022. <https://www.rantapallo.fi/matkavinkit/nain-valitset-sopivan-matkanjarjestajan-ensikertalaisen-vinkit/>.

Verhelä, P. 2014. Matkailun perusteet. 1. p. Kuopio: SH Traveledu Oy.

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. 5. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vuoristo, K-V. 2002. Matkailun muodot. 3. p. Helsinki: WSOY.

Liitteet

Liite 1. Haastattelukysymykset

Taustatiedot

1. Minkä ikäinen olet?
2. Mistä olet kotoisin?
3. Oletko eläkkeellä vai töissä?

Kokemukset valmismatkoista

4. Milloin olet käynyt viimeksi pakettimatalla?
5. Montako kertaa olet käynyt ulkomailla viimeisen viiden vuoden aikana?
6. Mihin kohteisiin olet matkustanut pakettimatalla?
7. Mitä matkanjärjestäjiä olet käyttänyt?
8. Miksi valitset mennä pakettimatalle omatoimimatkan sijaan?
9. Kenen kanssa olet ollut pakettimatalla?
10. Mihin aikaan vuodesta olet käynyt eniten matkalla?

Valmismatkan valinta

11. Mitä kautta olet varannut matkasi?
12. Mikä on tärkeää matkan valinnassa? (mitä tekijöitä huomioit?)
13. Suositko ketjuhotelleja vai paikallisia hotelleja?
14. Oletko käynyt all inclusive -matkoilla?
15. Otatko selvää matkakohteesta etukäteen?

Kestävä matkailu ja vastuullisuus

16. Mitä kestävä matkailu merkitsee sinulle?
17. Otatko huomioon ostopäätöksessäsi kompensoiko matkanjärjestäjä aiheuttamat hiilidioksidipäästöt?
18. Otatko etukäteen selvää matkanjärjestäjän vastuullisuudesta?
19. Onko matkailukäyttäytymisesi muuttunut ympäristökeskustelun myötä?

Vastuullisuus matkakohteessa

20. Mitä matkustusvälinettä käytät kohteen sisällä?
21. Käytkö paikallisissa ravintoloissa vai ruokailetko pelkästään hotellilla?
22. Mitä paikallisia palveluja käytät kohteessa?
23. Millaisia aktiviteetteja tai retkiä olet tehnyt kohteessa?
24. Huomioitko vastuullisuuden omissa teoissasi matkakohteessa?